

КХЕТОРАН КЕХАТ

Лелаш долчу нормативан-бакъонан документашца доглуш, нохчийн мотт (оьрсийн мотт а санна) Нохчийн Республикин пачхьалкхан меттан статус йолуш бу (2007 шеран 25 апрелан N 16-РЗ йолу «Нохчийн Республикин меттанийн хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 ш. N 13-РЗ ред.). Иза нохчийн халкъан оьздангаллин коьрта хьал а ду, дешаран хьукматашкахь дешаран предмет санна хьобхуш а бу.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан программа (кхидIа Программа) кхолларан бух бу хIара нормативийн-бакъонийн документаш:

- Россин Федерацин конституци (26 статья);
- 2012 шеран 29-чу декабран №273-ФЗ йолу «Россин Федерацин дешаран хьокъехь» Федеральни закон (5, 8, 12, 14 ст.) (02.07.2021 ш. ред.);
- 1991 ш. 25 октябран № 1807-1 йолу «Россин Федерацин халкъийн меттанех» Федеральни закон (2, 6, 9, 10 ст.) (11.06.2021 ш. ред.);
- Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандарт, Россин Федерацин серлонан Министерсвос 2021 ш. 31 майхь № 286 йолу омранца чIагIдина долу;
- Кхетош-кхиоран герггара программа (кьобалйна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (02. 06. 2020 ш. № 2/20 йолу протокол);
- Россин Федерацин къаьмнийн ненан мотт хьехаран концепци (Россин Федерацин серлонан Министерсвон коллегехь чIагIйна 2019.10.01);
- Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьртачу дешаран герггара программа (кьобалйна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (18.03.2022 ш. № 1/22 йолу протокол);
- 2003 шеран 23 мартан Нохчийн Республикин конституци (09.01.2022 ш. хийцамашца);
- 2007 шеран 25 апрелан N 16-РЗ йолу «Нохчийн Республикин меттанийн хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 ш. N 13-РЗ ред.);
- 2014 шеран 30 октябран N 37-РЗ йолу «Нохчийн Республикин дешаран хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 N 13-РЗ ред.);
- 2020 ш. 17 августан № 180 йолчу «Нохчийн Республикин дешар кхиор» Нохчийн Республикин пачхьалкхан программина хийцамаш йукъабалоран хьокъехь» Нохчийн Республикин Правительствон Постановлени (2022.03.17 бинчу хийцамашца);
- Нохчийн Республикин тIекхуьу чкъор син-оьздангаллин кхетош-кхиоран а, кхиаран а йукъара концепци (тIечIагIйна Нохчийн Республикин Куьйгалхочо 14.02.2013 ш.);

- Нохчийн меттан нийсайаздаран коьртачу бакъонийн гулар тIечIагIйарх №83 йолу Указ (тIечIагIдина Нохчийн Республикин Куьйгалхочо 2020 шеран апрелан 29-чу дийнахь)
- Нохчийн Республикехь нохчийн мотт а, литература а хьехаран концепци (чIагIйна 2022.05. 12 № 3 йолчу Илманан Советан кхеташонехь);
- Нохчийн меттан нийсайаздаран коьрта бакъонаш /Джамалханов З.Д., Мациев А.Г., Овхадов М.Р., Халидов А.И., и.д. кх. – Сольжа-ГIала: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2022. – 64 а.

Программа кхочушйаран бухахь системехь-гIуллакхдаран некъ бу. «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Iамор тIехьажийна ду гуманитарни циклан кхечу дешаран предметашца межпредметни уьйр кхочушйарна.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан йукъара характеристика

«Нохчийн мотт» дешаран предметан герггара белхан Программа йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран программаш кхочушйечу организацешна (хьукматашна) хIоттийна йу. Школан дешаран хIинцалерчу тенденцешна а, Iаморан жигарчу методикашна а тIехьажийна йолу «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан программа хIотторехь хьехархошна методикин гIо лацаран Iалашонца кечийна йу хIара Программа.

Белхан Программас хьехархочун аьтто бийр бу:

- 1)нохчийн мотт хьехаран процесехь йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартехь кепе далийна Iаморан личностни, метапредметан, предметан жамIашка кхачаран хIинцалера некъаш кхочушдан;
- 2) Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца (Россин Федерацин серлонан Министерсвос 2021.05.31 № 286 йолу омранца чIагIдина долу); Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьртачу дешаран герггарчу программаца (къобалийна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (18 мартан 2022 ш. № 1/22 йолу протокол); Кхетош-кхиоран герггарчу программаца (къобалийна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (02. 06. 2020 ш. № 2/20 йолу протокол); Нохчийн Республикин тIекхуьу чкъор син-оьздангаллин кхетош-кхиоран а, кхиаран а йукъара Концепцица (тIечIагIйна Нохчийн Республикин куьйгалхочо 14.02.2013 ш.) цхьаьнадогIу Iаморан кхочушдан лору жамIаш а, «Нохчийн мотт» дешаран предметан чулацам а Iаморан шерашца къасто а, хIоттамца дIанисбан а;
- 3)билггал йолчу классан башхаллаш тидаме а оьцуш, билгалдина дакъа/тема Iаморна дешаран хенан магийнчу герггарчу дIасайекъарх, ткъа иштта дакъойн/темийн Iаморан

коьчал карайерзорхьама йалийнчу дешаран г'уллакхдаран коьртачу кепех пайда а оьцуш, календарно-тематикин планировани кечйан.

Программин чулацам т'ехьажийна бу йуьхьанцарчу йукьарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандарто «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана лехамийн декъахь далийнчу йуьхьанцарчу йукьарчу дешаран коьрта дешаран программа кхиамца карайерзоран жамлашка кхачарна.

Программа т'ехьажийна йу «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана йукьайог'учу нохчийн меттан курсана кхачо йарна а, г'о лацарна а. «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан гергарчу белхан Программин чулацам йуьхьанцарчу йукьарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца цхьаьнабог'уш бу.

Дешаран предметан чулацам внеурочни г'уллакхдарехула а кхочушбан тарло: экскурсеш, тематикин меропрятеш, кьийсамаш (конкурсаш), и.д.кх.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан Программин чулацаман коьрта линиш

Дешаран предметан коьчал меттаилманан дакъошца йог'уш х'оттийна йу. Нохчийн меттан систематически курс Программехь х'окху чулацаман линишца йалийна йу: «Маттах лаьцна хаамаш», «Фонетика, орфоэпи, графика, орфографи»; «Лексика», «Морфемика», «Морфологи», «Синтаксис», «Орфографи а, пунктуац а», «Кьамел кхиор».

Программехь кьаьсташ йу кхо блок: «Кьамелан г'уллакхдаран тайпанаш», «Систематически курс» (1-чу классехь хьалхарчу эха шарахь – «Йоза-дешар Iамор»), «Кьамел кхиор».

«Кьамелан г'уллакхдаран тайпанаш» ц'е йолу хьалхара блок йоьзна йу шайн вовшашца йолчу уьйраца цхьаьна кьамелан г'уллакхдаран деа тайпанехула кхиарца, йуьхьанцарчу классийн дешархойн (т'екеренан Iалашонаш кьасто хаа, кьамелан т'екеренехь нийса дакъалаца) коммуникативни карадерзарш кхиорца; кьамелан этикетан бакьонех пайдаэцаран практика алсамйаккхарца.

«Систематически курс» ц'е йолчу шолг'ачу блоко йукьалоцу меттан дакъойх пайдаэцарна т'ехь тергам барна кхачо йен чулацам, дешаран а, практикин а хьелашкахь меттан дакъойх пайдаэцаран бухера карадерзарш а, хаарш а кхиор; х'инцалерчу нохчийн литературни меттан норманех болу йуьхьанцара кхетамаш кхоллар. Х'ара блок т'ехьажийна йу (Iамийнчун гурашкахь) х'инцалерчу нохчийн литературни меттан норманаш практикехула карайерзорна; дахаран йерриге сферашкахь нохчийн маттах пайдаэцарехь жобпаллин а, кхетаме а йукьаметтиг кхиорна.

«Къамел кхиор» цѣ йолу кхоалгѣа блок. Чулацаман коьртачу декъах кху блокехъ тексташца бен болх бу: кхета хаар кхиор, йеллачу тексташна анализ йар, тайп-тайпанчу функционални-маѣниин тайпанийн, жанрийн, стилийн шен тексташ кхоллар.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Іаморан Іалашо а, хьесапаш а

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран тегІанехъ «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Іаморан **Іалашо** – дешархойн коммуникативни хьуьнарш кхоллар (барта а, йозанан а, монологан а, диалоган а къамел кхиор), уьш къамелан гІуллакхдарна практикехъ йукъабалор; дешархошкахъ нохчийн маттах а, халкъан культурица цуьнан уьйрах а билггал долу хаарш кхоллар.

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран тегІанехъ «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Іаморан **хьесапаш ду** дешархошкахъ кхоллар а, кхиор а:

- нохчийн меттан шатайпаналлех, къоман ламастех, шен халкъан культурех йуьхьанцара кхетам; этнически кхетам (самосознани) кхиор;
- нохчийн матте позитиван эмоцин-мехаллин йукъаметтиг, цуьнан цІеналла а, башхалла а ларйарехъ декъах хиларан синхаам; нохчийн матте бовзаран дог дар, шен къамел кхачама дало гІертар;
- тІекеренан Іалашонашца, хьелашца, хьесапашца богІу меттан гІирсаш харжарехула, нохчийн маттахъ жамІаш дарехула а, шена хетачунна бух балорехула долу хьуьнар кхоллар а, кхиор а;
- хьехархочун/однокласникийн барта аларш хазарехъ тІеэца хьуьнар кхоллар а, кхиор а;
- нийса йеша а, нийса йазйан а, урокан темехула диалогехъ а, коллективан беседехъ дакъалаца, чолхе доцу барта монологан аларш а, йозанан тексташ а хІитто хаар кхоллар а, кхиор а;
- нохчийн меттан системех а, хІоттамах а болу йуьхьанцара кхетамаш (фонетикех, графикех, лексикех, морфемикех, морфологех, синтаксисах);
- функционални говзалла а, хийцалучу дуьненаца кхиаме зІе латто а, кхин дІа долчу кхиаме дешарна кийча хилар а кхоллар а, кхиор а.

Дешаран планехъ «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан меттиг

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца цхьаьнадогІуш, «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет «Ненан мотт а, ненан маттахъ литературин йешар а» предметан областана йукъа а йогІу, Іамо тІейожош а йу.

«Ненан (нохчийн) мотт» Iаморна леринчу сахътийн йукъара терахь – 405 с.
(xIора классехь кIирнах 3с.): 1-чу классехь – 99 с., 2-чу классехь – 102 с.,
3-чу классехь – 102 с., 4 классехь – 102 с.

Дешаран учрежденин бакъо йу дешаран предмет Iаморна деллачу сахътийн барам,
дешаран йукъаметтигийн декъашхоша кхуллучу планан декъан сахътийн чобтах ша
алсамбаккха.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

1 класс

Йоза-дешар Iамор

Къамел кхиор

Гайтаме-васте моделин гIоьнца къамелах болу йуьхъанцара кхетам.
Къамел суьртийн а, схемийн а гIоьнца маьIнийн дакъошка (предложенешка) декъар.

Текстах болу йуьхъанцара кхетам. Хозуьйтуш ша йоьшуш а, ладугIуш а текстах
кхетар.

XIума а, цуьнан цIе йоккху дош а.
(Мила?), (xIун?) бохучу хаттаршна жобпаш лун дешнаш. XIуманийн дараш гойту
дешнаш. Дашах а, предложенех а йукъара кхетам.

Iаморан диалогехь дакъалацар. Билгалиьхначу теманашна а, хьелашна а
йуьхъанцара диалог xIоттор.

Сюжетан суьртех а, шайн ловзарех а, занятех а, тергамех а дийцаран кепехь кегий
дийцарш xIиттор.

Къамелан гIиллакхаш. Нохчийн меттан гIиллакхе дешнаш (маршалла хаттар–
*Гуьйре дика хуьлда! Суьйре дика хуьлда! Де дика хуьлда! Иодика йар – Иодика йойла!
благодарность – Дела реза хуьлда! Баркалла! ...*).

Хаттаран предложенин интонаци (йиш).

Нохчийн маттехула йолчу тексташкахь оьрсийн маттара тIеэцна дешнаш довзар.

Дош а, предложени а

Дешан маьIнин тергам. Гергара а, дуьхьалара а маьIна долу дешнаш. Уьйр
лелорехь дешан меттиг а, цуьнан гIуллакх а. Къамелехь xIуманаш, xIуманийн билгалонаш,
дараш билгалдечу дешнех нийса пайдаэцар.

Дош а, дешнийн цхьаьнакхетар а.

XIума (объект) йовзар санна дош тIеэцар. Дешан маьIнина тIехь тергам.

Дош а, цо билгалио xIума а йовзар (къастар).

Дош а, предложени а йовзар. Предложеница болх бар: дешнаш билгалдахар, церан
хьалх-тIаьхьалла (рогIалла) хийцар. Предложенин йозанан кеп йалор. Тайп-тайпанчу

эшарца (интонација) предложенеш д'айешар. Интонированин (изшарца йешаран) хаарш шардар. Текстера предложенин барам билгалбар.

Диалог.

1-на т'ера 10-на т'екхаччалц дагардар.

Фонетика

К'амелан азнаш. Дешан азнин х'оттаман а, ц'уьнан ма'инийн а ц'х'аалла. Дашехь долчу азнин х'алх-т'аьх'алла а, азнин барам а к'астор. Схемина т'е а тевжаш, к'амелан азнин характеристика йар. Нохчийн меттан азнаш оьрсийн меттан азнашца дустар.

«К» элпаца билгалде азнаш.

Ц'х'ана йа масех озаца к'аьсташ долу дешнаш дуьхь-дуьх'ал х'иттор: *лом, лам, кхор, кор, лу, ло*. Дешан азнин анализ, азнин моделашца болх бар: дешан азнин х'оттаман модель йиллар, билгалйинчу моделаца дог'у дешнаш далор.

Мук'а, мук'аза азнаш а, зевне, к'ора мук'аза азнаш а довзар (к'астар).

Нохчийн меттан ша-тайпа азнаш: *кх, кь, кI, аь, оь, уь, юь, яь, хь, гI, пI, тI, хI, цI, чI, I*.

Дешдак'а аларан уггаре жима дак'а санна. Дешнаш дешдак'ошка дек'ар. Дашехь дешдак'ойн барам. Дешнаш дешдак'ошца дешар.

Графика

Аз а, элп а довзар (к'астар): элп аз билгалден х'аьрк санна. Нохчийн меттан элпаш. Доккха а, мо'анан а элп. Абат (алфавит). Нохчийн алфавитан оьрсийн алфавитах к'астар.

Нохчийн графийн дешдак'ойн принцип. Нохчийн меттан шина х'аьркаца билгалдо ша-тайпа мук'а (*аь, уь, оь*) а, мук'аза (*гI, кх, кь, кI, пI, тI, хI, хь, цI, чI*) а элпаш. Элп *I*. Дешнийн азнин-элпийн анализ.

Е, ё, ю, я, й элпийн г'уллакх.

Адамийн фамилешкахь а, ц'ерашкахь а, дийнатийн а, г'алийн, йартийн, урамийн ц'ерашкахь а доккха элп *е, ё, я, яь, ю, юь* йаздар.

Нохчийн алфавитехь элпийн х'алх-т'аьх'алла.

Йешар

Дешдак'ошца йешар (мук'а аз билгалдечу элпе х'аьжжина). Дешдак'ошца шера а, индивидуальни темпаца йог'учу сихаллица дийнна дешнашца а йешар. Сацаран х'аьркашца йог'учу соцунг'ашца а, интонација (изшарца) а йешар. Дешнаш, дешнийн ц'х'аьнакхетарш, предложенеш, йаккхий йоцу тексташ кхеташ йешар. Йаккхий йоцу

прозин текстийн а, стихотворенийн а исбаьхьаллин йешар. Хъехархочун хаттаршна тЕтевжаш а, шеггара а текст схъайийцар.

Нийсааларан (орфоэпин) йешар (дийнна дешнаш деша дуйлалуш). Нийсайаздаран (орфографин) йешар (проговаривание), дАйойшуш йазйарехь а, схъайазйарехь а ша шен таллам (самоконтроль) баран гИрс санна.

Йоза

Йоза Iамор а, каллиграфин говзалла кхоллар а. Йоза кхочушдечу хенахь, ларбан ойшу уьнахцIоналлин лехамаш бовзийтар. Куьйган пIелгаш лелоран жигаралла (мелкая моторика) а, паргIат куьг лелор а кхиор.

Тетрадь тIехь кехатан агIонан шортонехь а, классан уьнан шортонехь а ориентаци йан хаар кхиор.

Йозанан даккхий а, могIанан а элпаш дАйаздар карадерзор. ЦIена а, къаьсташ долчу а хотIаца йаздар. ДIадоьшуш дешнаш а, предложенеш а йазйар.

Текст нийса схъайазйаран приемаш а, хьалха-тIаьхьалла а.

Элпийн боцу графин гИрсийн гIуллакхах кхетар: дешнашна йукъарчу кIайдарган, сеьхьадаккхаран хьаьркан.

Орфографи а, пунктуаци а

Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: дешнаш къаьстина йаздар; предложенин йуьххьехь а, долахь цIерашкахь а (адамийн цIерашкахь, дийнатийн, гIалийн, йартийн, урамийн а цIерашкахь) а доккха элп йаздар; адамийн цIерашкахь, фамилешкахь, дайн цIерашкахь а *я, яь, ю, юь, е, ё* элпийн а, долахьчу цIерашкахь а, тIеэцначу дешнашкахь а *я, ю, е, ё* элпийн а нийсайаздар; нохчийн меттан шалхачу мукъазчу элпийн (*хь,кх,цI, къ, пI,...*) нийсайаздар; *ю, ы, ф, я, ц* элпашца долчу дешнийн нийсайаздар; мукъазчу аьзнийн цхьаьнакхетарш доцчу дешдакъошца долу дешнаш сеьхьадахар; предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш.

Систематически курс

Матгах болу йукъара хаамаш

Мотт адамийн уьйр лелоран коьрта гИрс санна. ТIекеренан Iалашонаш а, хьелаш а.

Фонетика

Къамелан аьзнаш. Мукъа, мукъаза аьзнаш а, уьш довзар а. Зевне, къора мукъаза аьзнаш а, уьш довзар а. Нохчийн меттан ша-тайпа аьзнаш.

Дешдакъа. Дашехь дешдакъойн барам. Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъазчу аьзнийн цхьаьнакхетарш доцу атта дешнаш).

Графика

Аз а, элп а. Аьзнаш а, элпаш а довзар. Нохчийн меттан ша-тайпа (шалха) элпаш.

ТӀеэцначу дешнашкахь бен пайда ца оьцу *е, ё, ю, я* элпаш. Адамийн цӀерашкахь, фамилешкахь, дайн цӀерашкахь а, дийнатийн цӀерашкахь а доккха элп.

Нохчийн абат (алфавит): элпийн цӀераш, церан хьалх-тӀаьхьалла. Дешнийн къепйоза роГаллехь нисдархьама, абатах пайдаэцар.

Элпийн боцу графикакин гӀирсаш: дешнашна йукъара кӀайдарг, сехьадаккхаран хьаьрк.

Орфоэпи

Аьзнаш а, аьзнийн цхьаьнакхетарш а алар: шала мукъаза [*кхкх*], [*тт*], [*лл*], *и.д.кх*.

Лексика

Дош меттан дакъа санна (довзийтар).

Дош хӀуманан, хӀуманан билгалонан, хӀуманан даран цӀе санна (довзийтар).

Синонимаш а, антонимаш а (йукъара кхетам, терминаш а ца йалош).

Синтаксис

Дешнийн цхьаьнакхетар (довзийтар). Предложени меттан дакъа санна (довзийтар).

Предложенехь дешнийн къепе. Предложени дӀайазйаран бакъонаш. МаьӀнийн хаттарийн гӀоьнца предложенехь дешнийн уьйр билгалйаккхар. Кепех йохийна предложенеш йухаметтахӀиттор. Цхьаьнатоьхначу дешнийн кепех предложенеш хӀиттор. Предложенин схема. Предложенин схема йешар. Предложени а, цуьнан схема а йустар (соотнесение). Схемехула а, билгалдинчу дешнашкахула а предложенеш хӀиттор.

Текст. Текстан билгалонаш. Текстан тема а, цӀе а.

Орфографи а, пунктуаци а

Нийсайазйаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: предложенехь дешнаш къаьстина йаздар; предложенин йуьххьехь а, долахь цӀерашкахь а доккха элп йаздар: адамийн цӀерашкахь а, фамилешкахь а, дийнатийн цӀерашкахь а; адамийн цӀерашкахь, фамилешкахь, ден цӀерашкахь, дийнатийн цӀерашкахь *я, яь, ю, юь, е, ё* элпийн нийсайаздар, тӀеэцначу дешнашкахь *я, ю, е, ё* элпийн нийсайаздар; нохчийн меттан мукъазчу элпийн (*хь, хӀ, кх, чӀ, и.д.кх.*) нийсайаздар; *щ, ь, ы, ф* элпашца долчу дешнийн

нийсайаздар; дешнаш сехьадахар; предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш: тIадам, хаттаран а, айдаран а хьаьркаш.

Текст схьайазйаран алгоритм.

Къамел кхиор

Къамел адамашна йукъахь тIекере лелоран коьрта кеп санна. Барта а, йозанан а къамел: коьрта башхаллаш (отличия). Дош къамелан дакъа санна. Къамелехь дешан маъIна (роль). Предложени а, текст а къамелан дакъош санна (довзийтар). Текстан цIе. Шен (собственный) текст хIоттор.

ТIекеренан хьелаш: тIекеренан Iалашо, хьаьнца, мичахь кхочушхуьлу тIекере. Барта тIекеренан хьелаш (диалогаш ролашца йешар, видоматериалашка хьажар, аудиозаписе ладогIар).

Дешаран а, Iер-дахаран а хьелашкахь къамелан этикетан норманаш (маршалла хаттар, Iудика йар, бехк цабиллар дехар, баркалла алар, дехар дар).

2 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Мотт адамийн тIекеренан коьрта гIирс а, къоман культурин хилам а санна. Россин а, дуьненан а меттан шортенан тайп-тайпаналлех йуьхьанцара кхетамаш. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ.

Фонетика, графика, орфоэпи

Аьзнийн маъIна къасторан гIуллакх; аьзнаш а, элпаш а; зевне, къора мукъаза аьзнаш довзар. Озан башхаллин характеристика: мукъа – мукъаза; зевне – къора мукъазнаш. Нохчийн меттан ша-тайпа мукъа фонемаш (аь – аь̄, оь – оь̄, уь – уь̄) а, уьш элпашца билгалйар а (*аь, оь, уь, яь, юь*). *Я, яь, ю, юь, е(ё)* элпашца дешнаш. *Э, е* элпашца дешнаш. Деха а, доца а мукъанаш. *Й* элпаца долу дешнаш. Нохчийн меттан ша-тайпа мукъаза фонемаш (*гI, кI, къ, кх, пI, тI, хI, цI, чI, I*) а, уьш элпашца билгалйар а. *Ш, ь, ы, ф* элпашца долу дешнаш. Шеконца [*оьв*], [*ой*], [*эв*] хеза дешнаш нийсайаздар.

Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъаза элпийн цхьаьнакхетарш дерш а цхьаьна).

Дошамашца болх беш алфавитах болчу кхетамах пайдаэцар.

Элпийн боцу графикаин гIирсаш: дешнашна йуккъехь кIайдарг, сехьадаккхаран хьаьрк, абзац (цIен могIа), сацаран хьаьркаш (Iамийнчун барамехь).

Лексика

Дош декаран а, маџнин а цхьаалла санна. Дешан лексикин маџна (йукъара кхетам). Текстехула дешан маџна билгалдаккхар ља дошаман гюьнца маџна нисдар.

Цхьанамаџнийн а, дукхаммаџнийн а дешнаш (атта дешнаш, тергам).

Къамелехь синонимех а, антонимех а пайдаэцарна тџехь тергам.

Дешан хюгтам (морфемика)

Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна. Цхьанаораман (гергара) дешнаш. Цхьанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш. Дешнашкахь орам къастор (аттачу меттигашкахь).

Морфологи

Къамелан дакъош

Цџердош (довзийтар): йукъара маџна, хаттарш («мила?», «хџун?»), къамелехь пайдаэцар. Йукъара а, долахь а цџердешнаш (фамилеш, цџераш, дайн цџераш, дийнатийн цџераш, меттигийн цџераш).

Хандош (довзийтар): йукъара маџна, хаттарш («хџун до?», «хџун дина?», «хџун дийр ду?»), къамелехь пайдаэцар.

Билгалдош (довзийтар): йукъара маџна, хаттарш («муха?», «хьенан?» «стенан?»), къамелехь пайдаэцар.

Дештџаьхье. Уггар љаьржина дештџаьхьенаш: *mle, mlera, чу, чуьра, кџел*, и.д.кх.

Синтаксис

Предложенехь дешнийн къепе; предложенехь дешнийн уьйр (карладаккхар).

Предложени меттан дакъа санна. Предложени а, дош а. Предложенин дашах къастар.

Аларан џалашоне хьаьжжина, предложенийн тайпанаш: дийцаран, хаттаран, тџедожоран предложенеш.

Синхаамийн иэшаре (эмоцин окраске) хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (интонацехула (иэшарехула): айдаран а, айдаран љоцу а предложенеш.

Орфографи а, пунктуаци а.

1-чу классехь џамийна нийсайаздаран бакъонаш карџайахар. Предложенин љуьххьехь а, долахь цџерашкахь а доккха элп (цџераш, фамилеш, дийнатийн цџераш); предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш; дош цхьана моџарера вукху моџаре сехьадаккхар (дешан морфемин декъадалар тидаме а ца оьцуш);

Нийсайаздаран син иралла нийсайаздаран гАлат дан тарлун меттигах кхетар санна. Дешан йаздар къасторхьама (нисдархьама), Iаматан тIерачу нийсайаздаран дошамах пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакьонаш а, царах пайдаэцар а: долахь цIерашкахь доккха элп: цIераш, фамилеш, дайн цIераш, дийнатийн цIераш, меттигийн цIераш; йукьарчу цIерашкахь а, кхечу къамелан дакъошкахь а (нохчийн меттан дешнашкахь) *я, яь, ю, юь, е (ё)* элпийн нийсайаздар, тIеэцначу (йукьарчу) дешнашкахь *я, ю, е (ё)* элпийн нийсайаздар; долахь цIерашкахь: цIерашкахь, фамилешкахь, дайн цIерашкахь, дийнатийн цIерашкахь, меттигийн цIерашкахь (нохчийн меттан дешнашкахь) *я, яь, ю, юь, е (ё)* элпийн нийсайаздар, тIеэцначу дешнашкахь (долахь цIерашкахь) *я, ю, е (ё)* элпийн нийсайаздар; нохчийн меттан мукьазчу элпийн (*къ, кI, кх, гI, и.д.кх.*) нийсайаздар; шеконца [*овь*], [*ой*], [*эв*] хезачу дешнийн нийсайаздар (*-эв, -авь, -ев*); *ц, ь, ы, ф* элпашца долчу дешнийн нийсайаздар; деха мукьа *и, уь* хезачохь *й* элп йаздар; дештIаьхьенаш цIердешнашца къаьстина йазйар.

Къамел кхиор

Коммуникативни хьесап эвсараллица кхочушдархьама, барта тIекеренан Iалашонашца а, хьелашца а цхьаьнабогIу меттан гIирсаш харжар (деллачу хаттарна жоп далархьама, шена хетарг алархьама). Къамел дан хаар (дIадоло, къамелехь дакъалаца, къамел чекхдаккха, тидам тIеберзо, и. д.кх.). Къамелан диалоган кеп практикехь карайерзор. Дешаран а, Iер-дахаран а тIекеренан хьелашкахь къамелан этикетан норманаш а, орфоэпин (нийсааларан) норманаш а ларйар. Цхьаьна гIуллакхдарехь шимма цхьаьна а, тобанашкахь а болх дIахьуш, бартбан а, йукьарчу сацаме ван а хаар.

Суйрган репродукцихула барта дийцар хIоттор. Ша бинчу тергамашкахула а, хаттаршкахула а барта дийцар хIоттор.

Текст. Текстан билгалонаш: текстера предложенийн маьIнийн цхьаалла; текстера предложенийн хьалх-тIаьхьалла; текстехь кхочушхилла йаьлла оила гайтар. Текстан тема. Коьрта оила. Текстан цIе. Билгалйинчу тексташна цIе харжар. Текстан дакъойн (абзацийн) хьалх-тIаьхьалла. Предложенияйн а, абзацийн а рогаIалла талхийна тексташ нисйар.

Текстийн тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, оилайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар).

Декъалдар а, декъалдаран открытка (диллина кехат) а.

Текстах кхетар: текстехь болчу хааман буха тIехь цхьалха жамIаш кепе далоран хаар кхиор. Нийсачу интонацица (иэшарца) текстан хозуьйтуш исбаьхьаллин йешар.

Хаттаршна тIе а тевжаш, 25-35 дешан барамехь йолу дийцаран текст ма-йарра схьайийцар.

3 КЛАСС

Нохчийн маттах болу хаамаш

Нохчийн мотт тЕкеренан мотт санна. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ, лингвистикин эксперимент.

Фонетика, графика, орфоэпи

Нохчийн меттан азнаш: мукъа/мукъаза, къора/зевне мукъазнаш. Деха а, доца а мукъа азнаш.

Йеха а, йоца а дифтонгаш *иэ, уо*, уьш йазйар. Нохчийн маттахъ ь гІуллакх. ь, ь долчу дешнашкахъ (*айъа, тетрадь...*) аьзнийн а, элпийн а хІоттаман базар (соотношение).

Дошамашца, справочникашца, каталогашца болх беш, алфавитах пайдаэцар. Аьзнийн а, аьзнийн цхъаьнакхетарийн а аларан норманаш; дешнашкахъ мукъачу аьзнийн дохалла (нохчийн маттахъ жигара пайдаоьцучу дешнийн масалшца).

Лексика

Дешан лексикин маъІна.

Дешан нийса а, тЕдеана а маъІна (довзийтар).

Дешан хІоттам (морфемика)

Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна; цхъанаораман (гергара) дешнаш; цхъанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш; цхъанаораман дешнаш а, синонимаш а довзар; дешнашкахъ орам къастор (атгачу дешнашкахъ); чаккхе, дешан хийцалуш долу дакъа санна.

Цхъанаораман дешнаш а, цхъана дешан кепаш а. Орам, дешхъалхе, суффикс – дешан маъІне дакъош. *-р, -хо, -ча* суффиксашца долу дешнаш. Хъастаран-жимдаран суффиксашца дешнаш кхоллар (*цІа-цІелиг, кема-кемалг...*).

Морфологи

ЦІердош: йукъара маъІна, хаттарш, къамелехъ пайдаэцар.

Долахъ (фамили, цІе, ден цІе, дийнатийн цІераш, меттигийн цІераш, говзарийн, газетийн, журналийн цІераш...) а, йукъара а цІердешнаш. ЦІердешнийн терахъашца хийцадалар. Цхъаллин терахъан а, дукхаллин терахъан а бен кеп йоцу цІердешнаш. ЦІердешнийн классаш. ЦІердешнийн классийн гайтамаш. ЦІердешан дожар. ЦІердешан дожар билгалдаккхар. ЦІердешнийн дожаршца а, терахъашца а хийцадалар.

Билгалдош: йукъара маъна, хаттарш (*муха? хьенан? стенан? муханиг?*), къамелехъ пайдаэцар. Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш. Билгалдешнийн классашца а, терахъашца а, дожаршца а хийцадалар.

Церметдош (йукъара кхетам). Йаххийн церметдешнаш а, къамелехъ цараш пайдаэцар а. Текстехъ цхъана дешан ца оьшу йух-йуха далор дладаккхархъама, йаххийн церметдешнех пайдаэцар.

Хандош: йукъара маъна, хаттарш, къамелехъ пайдаэцар. Хандешан билгалза кеп. Хандешан карара, йахана, йогу хан.

Дештаъхъе (карладаккхар). Дештаъхъенаш *mle*, *чу*, церан дешхъалхенех (*mle-*, *чу-*) къастар.

Ца, ма дакъалгаш а, церан маъна а.

Синтаксис

Предложени. Дешнийн цхъаьнакхетар. Маънийн (синтаксисан) хаттарийн гоьнца предложенехъ дешнашна йукъара уьйр билгалйаккхар.

Предложенин коьрта меженаш: подлежащи, сказуеми. Предложенин коьртаза меженаш (тайпанашка а ца йоькуш). Йаьржина а, йаржаза а предложенеш.

Хуттург йоцчу а, *а* хуттургаца йолчу а предложенин цхъанатайпанчу меженашна тлехъ тергам.

Орфографи а, пунктуаци а

Орфографин син иралла нийсайаздаран глалат дан тарлун меттигах кхетар санна; ша хлоттийна а, билгалйаьхна а тексташ талларехъ таллам а, ша шена таллам а (карладаккхар а, нийсайаздаран керлачу коьчалехъ пайдаэцар а).

Нийсайаздаран (орфографин) дошамах дешан нийсайаздар къастош (нисдеш) пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакьонаш а, цараш пайдаэцар а: долахъ цлешкахъ (фамилеш, цлеш, дайн цлеш, дийнатийн цлеш, меттигийн цлеш, говзарийн, журналийн, газетийн... цлеш) а, йукъарчу цлешкахъ *я, яь, ю, юь, е* элпийн нийсайаздар (карладаккхар а, тлешагдар а); йеха а, йоца а *иэ, уо* дифтонгийн нийсайаздар; чаккхенгахъ *-г, -к* элпаш долчу цлешдешнашкахъ *а* йа *и* элп йаздар; дешан чаккхенгахъ шала мукъаза элпаш йаздар (*дитт, мотт, балл...*); нохчийн меттан шатайпа мукъаза элпаш нийсайаздар (*ккх, ккь, чкI...*); дешан чаккхенгахъ *н* элп йаздар; дештаъхъенаш йаххийн церметдешнашца къаьстина йаздар; дакъалгаш *ца, ма* хандешнашца къаьстина йаздар; *й,*

ъ, ь элпашца долу дешнаш сехьадахар; шала мукъазчу элпашца (лл, тт, сс...) долу дешнаш сехьадахар; шалхачу шала мукъазчу элпашца (ккх, ткъ, чкъ...) долу дешнаш сехьадахар; цӀердешнийн дукхаллин терахьан чаккхе; дештӀаьхъенийн нийсайазьар; ца, ма, дакъалгашца дешхьалхенийн цхьаьна а, къаьстина а йазьар.

Къамел кхиор

Къамелан этикетан норманаш: барта а, йозанан а кхайкхар, дехар дар, бехк цабиллар дехар, баркалла алар, духатохар, и.д.кх. Дешаран а, Ӏер-дахаран а тӀекеренан хьелашкахь къамелан этикетан норманаш а, нийсааларан (орфоэпин) норманаш а ларьар. Диалогехь а, дискуссехь а шена хетарг кепе дало, тӀечӀагӀдан; барт бан а, цхьаьна гӀуллакхдарехь йукъарчу сацамна тӀетан а; шимма цхьаьна, тобанашца болх кхочушбеш, дарашна тӀехь таллам (контроль) бан (барта уьйр йан) гӀо ден къамелан гӀирсаш.

Нохчийн мотт ца хуучу нахаца тӀекере лелоран хьелашкахь къамелан этикетан башхаллаш.

Текстан план. Текстан план хӀоттор, йеллачу планаца текст йазьар. Йаххьийн цӀерметдешнийн, синонимийн, хуттургийн гӀоьнца текстехь предложенийн уьйр. Текстехь коьрта дешнаш.

Текстийн тайпанаш (дийцар, суртхӀоттор, оьлайар) къастор а, билгалйинчу кепан шен тексташ кхоллар а.

Кехатан, дӀакхайкхоран (объявленин) жанр.

Массара цхьаьна йа ша хӀоттийнчу планаца текст схьайийцар.

Талламан, довзийтаран йешар.

4 КЛАСС

Нохчийн маттах болу хаамаш

Нохчийн мотт Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт санна.

Мотт – халкъан синьобздангаллин коьртачу мехаллах цхьаь санна.

Мотт бовзаран тайп-тайпана некъаш: тергам, анализ, лингвистикин эксперимент, мини-таллам, проект.

Фонетика, графика, орфоэпи

Йеллачу параметрашца дашехь а, дашехь доцуш а аьзнийн характеристика, дустар, классификаци йар. Дешан аьзнийн-элпийн таллам.

Къамел даран (говорение) а, йешаран а процессехь нийса интонаци (иэшар). Аьзнийн, аьзнийн цхьаьнакхетарийн аларан норманаш; дешнашкахь, хӀинцалерчу

нохчийн литературни меттан норманашца йогӀу, йохалла (Iаматехь Iамочу дешнийн кIеззиг масалшна тIехь).

Лексика

Къамелехь синонимех, антонимех, омонимех пайдаэцарна тIехь тергам.

Къамелехь дешнийн чIагIделлачу цхьаьнакхетарех (фразеологизмех) пайдаэцарна тIехь тергам (довзийтар).

Дешан хIоттам (морфемика)

Хийцалучу дешнийн хIоттам, морфемаш атта къасталучу дешнашкахь орамаш, дешхьалхенаш, суффиксаш, чаккхенаш билгалйахар (Iамийнарг карладаккхар).

Дешан лард. Чолхе дешнаш (довзийтар).

Морфологи

Къорта а, гIуллакхан а къамелан дакъош (йуьхьанцара довзийтар).

ЦIердош. ЦIердешнийн легар. 1, 2, 3, 4-чу легарийн цIердешнаш. Долахь цIердешнийн легар (цIераш, фамилеш).

Билгалдош. Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш. Билгалдешнийн легар.1,2-чу легаран билгалдешнаш. Легалуш доцу билгалдешнаш (хьенан? стенан? хаттаршна жоп лун билгалдешнаш).

Терахьдош. Масаллин а, роIаллин а терахьдешнаш.

ЦIерметдош. Йаххьийн цIерметдешнаш (карладаккхар). Цхьаллин а, дукхаллин а терахьан йаххьийн цIерметдешнийн дожаршца хийцадалар.

Хандош. Хандешан билгалза кеп. Хандешнийн карара, йахана, йогӀу хан. Хандешнаш хенашца хийцадалар.

Куцдош (йукьара кхетам). МаьIна, хаттарш, къамелехь пайдаэцар.

ДештIаьхье.

Хуттург. Цхьалхе а, чолхе а предложенешкахь хуттургаш.

Дакьалгаш *ца, ма*, церан маьIна.

Синтаксис

Дош а, дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а, церан тераллех а, башхаллех а кхетар; аларан Iалашоне хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (дийцаран, хаттаран, тIедожоран); синхаамийн иэшаре (айдаран а, айдаран йоцу а) хьаьжжина, предложенийн тайпанаш; йаьржина а, йаржаза а (Iамийнарг карладаккхар). Цхьалхечу предложенин синтаксически таллам.

Цхъанатайпанчу меженашца йолу предложенеш: хуттургаш йоцу а, хуттургашца йолу а. Цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахь дагардаран интонаци (иэшар).

Цхъалхе, чолхе предложени (йовзийтар).

Орфографи а, пунктуаци а

Орфографин син иралла нийсайаздаран гIалат дан тарлун меттигах кхетар санна; ша хIоттийна а, схъакховдийна а тексташ талларехь таллам а, ша шена таллам а (карладаккхар а, нийсайаздаран керлачу коьчалехь пайдаэцар а).

Нийсайаздаран (орфографин) дошамах, дешан нийсайаздар къастош (нисдеш), пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: дешхъалхенийн цхъаьна а, къаьстина а йазйар; хуттургаш йоцуш а, хуттургашца а цхъаьнатоьхначу предложенешкахь сацаран хъаьркаш.

Шина цхъалхечу предложенех лаьтгачу чолхечу предложенехь сацаран хъаьркаш (тергам).

Къамел кхиор

Барта а, йозанан а тIекеренан хъелаш (кехат, декъалваран открытка, дIакхайкхор (объявлени), и.д.кх.); диалог; монолог; текстан цIарехь текстан тема йа коьрта ойла гайтар.

Йозанан къамелан нийса хилар, хъал долуш хилар, исбаьхъалла а тидаме а оьцуш, тексташ (йелларш а, шен а) нисйар.

Схъайийцар, дIайазйар (текстан барта а, йозанан кепехь а ма-йарра схъайийцар, текстан барта хоржуш схъайийцар).

Сочинени йозанан белхан тайпа санна.

Талламан, йовзийтаран йешар. Текстехь гучу кепехь балийна хаам лахар. Текстехь болчу хааман буха тIехь цхъалхачу жамIийн кепаш йалор. Текстехь болчу хааман интерпретаци а, жамIдар а.

ЙУЪХЪАНЦАРЧУ ЙУКЪЪЕРЧУ ДЕШАРАН ТIЕГИАНЕХЬ «НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ПРОГРАММА КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМИАШ

ЛИЧНОСТНИ ЖАМИАШ

Йуьхьанцарчу шкоলেখь «Ненан (нохчийн) мотт» предмет Іаморан жамІехь кхетош-кхиоран гІуллакхдаран коьрта некъаш кхочушдечу хенахь дешархочун кхоллалур ду хІара **личностни** жамІаш:

гражданско-патриотически кхетош-кхиоран:

- шен Даймахакаца мехалаллин йукъаметтиг кхоллайалар, цу йукъахь республикин истори а, культура а гойту, ненан мотт Іаморехула а;
- шен этнокультурин а, россин а граждански идентичностах кхетар, Нохчийн Республикин пачхьалкхан маттах санна, ненан (нохчийн) меттан маьІналлех кхетар;
- шен мехкан а, даймехкан а дІадаханчун, таханенан, хиндолчун декъахь хилар, цу йукъахь исбаьхьаллин говзаршца болх барехь, хьелаш дийцаре дарехула а;
- шен а, кхечу а халкъашка ларам, цу йукъахь исбаьхьаллин говзаршкара масалийн буха тІехь кхуллуш берг а;
- йукъараллин декъашхочух санна, адамах болу дуьххьарлера кхетам, адаман бакьонех а, жобпаллех а, ларамах а, адаман сийлаллех а, леларан гІиллакх-оьздангаллин норманех а, адаманна йукъарчу йукъаметтигийн бакьонех а, цу йукъахь исбаьхьаллин говзаршкахь гайтинарш а;

син-оьздангаллин кхетош-кхиоран:

- шен дахарехь а, йешарехь а зеделлачунна тІе а тевжаш, хІора адаман индивидуальность ларар;
- догъэцар а, ларам а, диканиг лаар а гучудаккхар, царна йукъахь шегара хьал а, синхаамаш а бовзийтархьама, нийса меттан гІирсах пайдаэцар а;
- кхечу адаманна куьйган (физически) а, моральни (оьздангаллин) а зен дарна тІехьажийнчу леларан муьлхха а кепаш цайезар (пайдаэца цатарлучу меттан гІирсех йоьзнарш а цхьаьна);

эстетикин кхетош-кхиоран:

- исбаьхьаллин культурица лараме йукъаметтиг а, шовкъ а, искусстван тайпанашна а, шен а, кхечу а халкъийн ламасташна а, кхоллараллина а экамалла;
- исбаьхьаллин гІуллакхдаран тайп-тайпанчу кепашкахь ша гайта гІертар, меттан говзаллехь а цхьаьна; тІекеренан а, ша гайтаран а гІирсах санна, ненан меттан мехалаллех кхетар;

физически кхетош-кхиоран, могошаллин культура а, эмоцин хьал а кхолларан:

- меттан дешаран процесехь кхин тIе (тIетоьхна) хаам лохуш, гонахехь (цу йуккъехь хаамийн а) могошаллин а, кхерамзаллин (шена а, кхечу адамашна а) а дахаран кепан бакьонаш ларйар;
- къамелехь ша гайта тарлун некъаш харжарехь а, къамелан этикетан а, тIекеренан бакьонийн а норманаш ларйарехь а гучудолу дегIан а, синIаткъаман а могошаллин тIалам бар;

къинхъегаман кхетош-кхиоран:

- адаман а, йукъараллин а дахарехь къинхъегаман маъIнах кхетар, къинхъегаман жамIаш жобпаллин хьаште хьажор а, лардаран йукъаметтигаш а, къинхъегаман гIуллакхдаран тайп-тайпанчу кепашкахь дакъалацаран говзаллаш, исбаьхьаллин говзаршкара масалш дийцаре деш, тайп-тайпанчу корматаллашка кхоллалун шовкъ;

экологин кхетош-кхиоран:

- тексташца болх баран процесехь кхуллу Iалам Iалашдаран йукъаметтиг;
- цунна зен ден дараш цадезар;

Iилманан хаарийн мехаллаш:

- дуьненан Iилманехула долчу суьрташ йуьхьанцара кхетамаш (цу йукъахь меттан системех, дийнна дуьненан Iилманехула долчу суьртан цхьана декъах санна, йуьхьанцара кхетамаш);
- довзаран хьашташ, жигаралла, дIадолорна тIера хилар, довзарехь хаа лаар а, шен лаамалла а, цуьнца цхьаьна ненан (нохчийн) мотт Iаморехь бовзаран хьашто а, и бовзарехь жигаралла а, шен лаамалла а.

МЕТАПРЕДМЕТАН ЖАМIАШ

Йуьхьанцарчу школахь «Ненан (нохчийн мотт)» предмет Iаморан жамIехь дешархочун кхоллалур ду хIара дешаран универсальни довзаран дараш.

Кьорта маъIнийн дараш:

- тайп-тайпана меттан дакъош дуста (аьзнаш, дешнаш, предложенеш, тексташ), меттан дакъош дустархьама баххаш билгалдаха (къамелан дакъа хилар,

грамматикин билгало, лексикин маъна, и.д.кх.);

- меттан дакъойн тераллаш къасто;
- къастийнчу билгалонца объекташ (меттан дакъош) цхьаьнатоха;
- меттан дакъойн (аьзнийн, къамелан дакъойн, предложенийн, текстийн) классификаци йархьама ладаме билгало къасто; меттан дакъошна классификаци йан;
- хьехархочо йеллачу тергаман алгоритмаца меттан коьчалехь закономерносташ а, Ъостаналла а каро (схьалаха); меттан дакъошца болх беш, дарийн алгоритмана анализ йан, меттан дакъойн анализ йарехь ша дешаран (Іамаран) гІуллакхаш къасто;
- билгалйинчу алгоритман буха тІехь дешаран а, практикин а хьесап кхочушдан оьшучу хааман тоаме цахилар гучудаккха, кхин тІе оьшучу хааман хьашт кепе дало;
- меттан коьчална тІехь тергамбаран хьелашкахь бахьанийн-тІаьхьалонийн уьйраш билгалйаха, жамІаш дан.

Коьрта талламан дараш:

- хьехархочун гІоьнца Іалашо кепе йало, меттан объектан, къамелан хьолан хийцамийн план хІотто;
- тІедиллар кхочушдаран масех кеп йуста, уггар йогІуш йерг харжа (йалийнчу критерийн буха тІехь);
- схьакховдийнчу планаца чолхе боцу лингвистикин мини-таллам дІабахьа, схьакховдийнчу планаца проектан тІедиллар кхочушдан;
- жамІаш кепе дало а, меттан коьчална тІехь бинчу тергаман (классификацин, дустаран, талламан) жамІийн буха тІехь уьш тешаллашца тІечІагІдан а; билгалйинчу меттан коьчалан анализан процессехь хьехархочун гІоьнца хаттарийн кепаш йало;
- процессийн а, хиламийн а, церан тІаьхьалонийн а и санначу йа терачу хьелашкахь хила тарлучу кхиаран прогноз йан.

Хаамца болх бар:

- хаам схьаэцаран хьоста харжа: боьху хаам схьаэцархьама, нисбархьама оьшу дошам;
- билгалдинчу хьостанехь (дошам тІехь, справочник тІехь) йеллачу алгоритмаца гучу кепехь балийна болу хаам схьалаха (каро);
- шенна йа хьехархочо и талла (дошамашна, справочникашна, Іаматашна тІе о

хьожуш) схьакховдийначу некъаца бакъ болу а, бакъ боцу а хаам бовза;

- Интернет машанехъ хаам (дешан йаздарх, аларх, дешан маънах, дешан схьадаларх, дешан синонимех) лохуш, баккхийчеран (хьехаран белхахойн, дайн-нанойн, законехъ векалш болчеран) гЮьнца информационни кхерамзаллин бакъонаш ларйан;
- дешаран хьесапе хьаьжжина, анализ йан а, кхолла а текстан, видеон-, графикаин, озан хаам;
- таблицийн, схемийн кепяхъ билгалбинчу лингвистикин хаамах кхета; лингвистикин хаам бовзийтархъама ша схемаш, таблицаш кхолла.

Йуьхьанцарчу шкоলেখъ «Ненан (нохчийн) мотт» предмет Iаморан жамIехъ дешархочун кхоллалур ду хIара дешаран универсальни **коммуникативни** дараш.

Текере:

- хетарг тIезца а, кепе дало а, бевзачарна йукъахъ Iалашонашца а, тIекеренан хьелашца а цхьаьнайогIу эмоцеш гайта а;
- къамелхочуьнца лараме йукъаметтиг лело, диалог а, дискусси а дIайахьаран бакъонаш ларйан;
- хетарг тайп-тайпана хила тарлуш хиларх кхета;
- оьзда а, аргументаш йалош а шена хетарг дIаала;
- хIоттийнчу хьесапе хьаьжжина, къамелан алар хIотто;
- къамелан хьоле хьаьжжина, барта а, йозанан кепяхъ а тексташ (суртхIоттор, оьлайар, дийцар) кхолла;
- тергаман, мини-талламан, проектан тIедахкарийн жамIех а, шимма цхьаьна а, тобанашца а бинчу белхан жамIех а нахана гуш-хезаш дIадийца доцца къамел дар кечдан;
- къамел даран (выступленин) текстана иллюстрацин коьчал (дехкина суьрташ, даьхна суьрташ (фото), плакаташ) харжа.

Йуьхьанцарчу шкоলেখъ Iаморан чаккхенгахъ «Нохчийн мотт» предмет Iаморан жамIехъ дешархочун кхуьур ду хIара дешаран универсальни **регулятивни** дараш.

Самоорганизацн:

- жамIе кхачархъама, дешаран хьесап кхочушдарехула дарийн план хIотто;
- хьаьржинчу дарийн хьалх-тIаьхьалла (рогIалла) хIотто.

Самоконтроль:

- дешаран гҮллакхдаран кхиаман/аьтто цабаларан бахьанаш къасто;
- къамелан а, нийсайаздаран а гҮалаташ изшорхьама, шен дешаран дараш нисдан;
- меттан дакъойх пайдаэцархьама, къасторхьама, характеристика йархьама хҮоттийнчу дешаран (Іаморан) хьесапца гҮллакхдаран жамІ цхьаьнадало;
- маттехула йолчу коьчалца болх беш дина гҮалат схьалаха, нийсайаздаран(орфографин) а, пунктуацин а гҮалат схьалаха (каро);
- однокласникийн гҮллакхдаран а, шен гҮллакхдаран а жамІаш дуста, йалийнчу критерешца церан нийса (объективно) мах хадо.

Цхьаьна гҮллакхдар:

- хьехархочо йеллачу планированин кепан, йукьан гҮулчийн а, хенийн а дІанисйаран буха тІехь, стандартни (типовой) хьолехь, йоцчачу хенан а, йеххачу хенан а Іалашонаш (йукьара хьесапашкахь дакъалацар тидаме о оьцуш, индивидуальни) кепе йало;
- цхьаьна гҮллакхдаран Іалашо тІеэца, цуьнга кхачаран дараш цхьаьна хҮитто: ролаш дІасайекъа, бартбан, цхьаьна бечу белхан процесс а, жамІаш а дийцаре дан;
- куьйгалла дан, тІедиллинарг кхочушдан, аьллагун тІехь хила а кийча хилар гайта;
- белхан шен дакъа жобпалица кхочушдан;
- йукьарчу жамІехь ша лаьцначу декьан мах хадо;
- йеллачу (схьакховдийнчу) кепашна тІе а тевжаш, цхьаьна ден проектан тІедахкарш кхочушдан.

ПРЕДМЕТАН ЖАМІАШ

1-4 классашкахь «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Іаморо аьтто бо:

- адамийн тІекеренан коьртачу гҮирсах санна нохчийн маттах кхета, нохчийн мотт нохчийн халкъан синъоьздангаллин коьрта мехалла санна тІеэца;
- халкъан ламасташ а, культура а карайерзорехь а, чІагІйарехь а нохчийн меттан маьІнах кхета;
- ненан мотт бовзаран шовкъ а, и Іамо лаам а гайта;
- Россин Федерацин меттан а, культурин а цхьааллин а, тайп-тайпаналлин а шортенах, Россин халкъийн кхечу меттанашна йукьахь нохчийн меттан меттигах а йуьхьанцара кхетамаш кхолла;
- нохчийн меттан фонетикех, лексикех, грамматикех, орфографех, пунктуацех йуьхьанцара хаамаш кхолла;

- кѡамелан гІуллакхдарехъ карадерзийнчу хаарех пайдаэца хаар кхолла, кѡамелехъ Іамийнчу лексикех пайдаэца, карайерзийнчу лексикех а, маттах долчу хаарех а пайда а оьцуш, барта аларш хІитто;
- кѡамелан этикетехула Іамийнчу кепех пайда а оьцуш, кѡамелан тІекеренехъ дакъалаца;
- нохчийн маттахъ кѡамелан гІуллакхдаран массо а тайпанаш (ладогІар, кѡамел дар, йешар, йоза) вовшахтаха а, кхио а, билгалйинчу темехула даккхий доцу дийцарш хІитто хаар кхолла.

КЛАССАШКАХУЛА ПРЕДМЕТАН ЖАМІАШ

1 КЛАСС

Дешархо Іемар ву:

- дош а, предложени а йовза (къасто); предложенешкара дешнаш схѡакъасто;
- суьртийн а, схемийн а гІоьнца кѡамел маьІнин дакъошка (предложенешка) декъа;
- кѡамелехъ нохчийн меттан гІиллакхе дешнех пайдаэца (маршалла хаттар– Іуьйре дика хуьлда! Суьйре дика хуьлда! Де дика хуьлда! Іодика йар – Іодика йойла! благодарность – Дела реза хуьлда! Баркалла! ...).
- нохчийн алфавитан оьрсийн алфавитаца йолу башхалла къасто;
- мукъа а, мукъаза а аьзнаш довза (къасто);
- зевне а, къора а мукъазнаш довза (къасто);
- «аз» а, «элп» а кхетамаш бовза (къасто);
- цхъана йа масех озаца къаьсташ долу дешнаш дуьхь-дуьхьал хІиттор: *лом, лам, кхор, кор, лу, ло*;
- *ккх, тт, лл, и.д.кх.* шала мукъазнаш деха цхъа аз санна схѡаала;
- схемаина тІе а тевжаш, кѡамелан аьзнашна характеристика йан;
- Іамош долу нохчийн меттан аьзнаш оьрсийн меттан аьзнашца дуста (соотнести);
- дашехъ дешдакъойн барам билгалбаккха (къасто); дешнаш дешдакъошка декъа (атта дешнаш: мукъазчеран цхъаьнакхетарш доцу дешнаш);
- нохчийн абатан (алфавитан) элпийн цІераш нийса йаха; нохчийн абатан (алфавитан) элпийн рогІаллах долчу хаарех, кІеззигчу дешнийн къепйоза нисдеш, пайдаэца;
- талхор доцучу цІена къаьстачу хотІаца даккхий а, могІанан а элпаш, элпийн, дешнийн цхъаьнатохарш йаздан;
- Іамийнчу нийсайаздаран бакъонех пайдаэца: нохчийн меттан шатайпанчу элпийн (*аь, оь, уь, юь, яь, гІ, кІ, къ, кх, пІ, тІ, хІ, хь, цІ, чІ, І*) йаздар. *и, ь, ы, ф, ё, е* элпашца

долчу дешнийн йаздар;

- е, ё, ю, я, й элпийн гҮуллакх (функциш) къастор;
- предложенехь дешнийн къаьстина йаздар; предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш: тІадам, хаттаран а, айдаран а хьаьркаш; предложенин йуьххьехь а, долахь цІерашкахь (цІерашкахь, фамилешкахь, дийнатийн цІерашкахь) а доккха элп; дош дешдакъошца (атта меттигаш: кху кепарчу дешдакъойх лаьтта дешнаш «мукъаза + мукъа») сехьадаккхар;
- дешнаш а, предложенеш а, 25 дашал сов барам боцу тексташ а нийса схьайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- нийсайаздар аларца ца къаьсташ долу дешнаш а, 3-5 дашах лаьтта предложенеш а, 20 дашал сов барам боцу тексташ а олуш дІайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- элпийн боцу графикин гІирсийн гҮуллакхах кхетар: дешнашна йукъарчу кІайдарган, сехьадаккхаран хьаьркан;
- Іамийнчу бакъонашна долу гІалаташ, опискаш каро (схьалаха) а, нисйан а;
- йешначу текстах кхета;
- интонаци (иэшар) а, предложенин чаккхенгара сацаран хьаьркашца йогІу соцунгІаш а ларйеш, йоца тексташ хозуьйтуш а, дагахь а йеша (кхета а кхеташ);
- текстехь, маъІна нисдан оьшу дешнаш схьалаха;
- дешнийн кепийн гуламах предложени хІотто;
- кеп йохийна предложенеш меттахІитто;
- предложенин схемаш йеша, предложени а, цуьнан схема а йуста (соотнестиь), схемица а, билгалдинчу дешнашца а предложенеш хІитто;
- сюжетан суьрташкахула а, тергамашкахула а барта 3-5 предложенех лаьтта текст хІотто;
- нохчийн маттехула йолчу тексташкахь оьрсийн маттара тІеэцна дешнаш довза;
- дешаран хьесапаш кхочушдеш, Іамийнчу кхетамех пайдаэца.

2 КЛАСС

Дешархо Іемар ву:

- тІекеренан коьрта гІирс санна, мотт тІеэца;
- тергамах а, анализах а мотт бовзаран некъах санна пайдаэца;
- дашехь дешдакъойн барам билгалбаккха (къасто) (мукъазчеран цхьаьнакхетарш долчу дешнашкахь а цхьаьна); дош дешдакъошка декъа;
- е, ё, ю, я элпийн гҮуллакх тидаме а оьцуш, аьзнийн а, элпийн а хІоттаман

цхъаьнабар къасто;

- цхъанаораман дешнаш лаха (каро);
- дашехь орам билгалбаккха (атта меттигаш);
- текстехь дукха маьӀнийн дешнех пайдаэцна меттигаш гучуйаха а, церан маьӀнех кхета а, дешаран дошамашкахула маьӀна нисдан а; синонимех а, антонимех (кхетамийн цӀераш а ца йохуш) пайдаэцна меттигаш гучуйаха;
- долахь а, йукъара а цӀердешнаш боху кхетамаш къасто (определять);
- «мила?», «хӀун?» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- «хӀун до?», «хӀун дина?», «хӀун дийр ду?» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- «муха?», «хъенан?», «стенан?» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- Іаларан Іалашоне, эмоцин иэшаре хъаьжжина, предложенин тайпа къасто;
- Іамийнчу нийсайаздаран бакъонех пайдаэца, царна йукъахь: адамийн цӀерашкахь, дайн цӀерашкахь, фамилешкахь, дийнатийн цӀерашкахь, меттигийн цӀерашкахь доккха элп; дештІаьхенийн цӀердешнашца къаьстина йазйар;
- дешнаш а, предложенеш а, 45 дашал сов барам боцу тексташ а нийса схъайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- Іамийна нийсайаздаран бакъонаш тидаме а оьцуш, дешнаш, предложенеш, 40 дашал сов барам боцу тексташ а олуш дІайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- опискаш, Іамийнчу бакъонашна долу гІалаташ схъалаха а, нисдан а;
- Іаматан дошамех пайдаэца;
- нийсааларан (орфозпин) норманаш, нийса интонаци (эшар) лар а йеш, барта диалоган а, монологан а аларш (билгалйинчу темина, тергамийн бух тІехь 2-4 предложени) хІитто;
- суьртан репродукцихула барта дийцар хІотто;
- йешначун (хезначун) буха тІехь барта а, йозанан кепахь а (1-2 предложени) цхъалхечу жамІийн кеп кхолла;
- хаттаршца царна йукъара маьӀнийн уьйр а къастош, дешнех предложенеш хІитто;
- декъалдарийн билгалдинчу масалийн анализ дІаьаьарехь декъалваран жанран башхаллаш йийцаре йан, текстийн-декъалдарийн хІоттаман анализ йан;
- текстан тема билгалйаккха а, текстана цуьнан тема гойту цІе тилла а;
- уьйр йоцчу предложенех, текстан дакъойх текст хІотто;
- хаттаршна тІе а тевжаш, 30-45 дешнийн барамехь дийцаран текстан ма-йарра схъаййцар дІайаздан;
- шен дешнашца Іамийнчу кхетамийн маьӀнех кхето; Іамийнчу кхетамех пайдаэца.

3 КЛАСС

Дешархо Iемар ву:

- кьоман тIекеренан мотт санна нохчийн меттан маIнах кхето;
- лингвистикин експериментах мотт бовзаран некъах санна пайдаэца;
- билгалйинчу параметрашца дашехъ а, дашехъ доцуш а абзнийн характеристика йан, дустар кхочушдан, классификаци йан.
- дешан абзнийн-элпийн анализ йан (транскрипци ца йеш);
- цхъанаораман дешнаш а, цхъана дешан кепаш а къасто; цхъанаораман дешнаш а, синонимаш а къасто;
- билгал къасталучу морфемашца долчу дешнашкахъ чаккхе, орам, дешхьалхе, суффикс схъалаха (каро);
- синонимех а, антонимех а пайдаэцна меттигаш гучуйаха; тайп-тайпанчу къамелан дакъойн дешнашна синонимаш а, антонимаш а йало;
- нийсачу а, тIеданчу а маIнехъ далийна дешнаш (атта дешнаш) довза;
- текстехъ дешан маIна къасто;
- къамелехъ а, йозанехъ а *-р, -хо, -ча* суффиксашца долчу дешнех пайдаэца;
- хъастаран-жимдаран суффиксийн гIоьнца дешнаш кхолла (*цIа-цIелиг, кема-кемалг...*);
- цIердешнаш довза; цIердешнийн грамматикин билгалонаш къасто: класс, терахъ, дожар;
- билгалдешнаш довза; билгалдешнийн грамматикин билгалонаш къасто: класс, терахъ, дожар;
- лааме а, лаамаза а билгалдешнаш къасто;
- цхъаллин йа дукхаллин терахъан бен кеп йоцу цIердешнаш къасто (довза);
- хандешнаш довза; «*хIун дан?*» бохучу хаттарна жоп лун хандешнаш къасто; хандешнийн хан билгалйаккха;
- йаххыйн цIерметдешнаш (йуьхъанцарчу кепехъ) довза; йаххыйн цIерметдешнех, текстехъ ца оьшу йух-йуха аларш дIадахархъама, пайдаэца;
- дештIаьхъенаш а, дешхьалхенаш а къасто;
- аларан Iалашоне а, эмоцин иэшаре а хъаьжжина, предложенин тайпа къасто;
- предложенин коьрта а, коьртаза (тайпанашка а ца йоькьуш) меженаш лаха;
- йаьржина а, йаьржаза а предложенеш йовза;
- дешнаш, предложенеш, 60 дашал сов барам боцу тексташ нийса схъайазйан;

- Іамийна нийсайаздаран бакъонаш тидаме а оьцуш, 55 дашал сов барам боцу тексташ олуш дІайазйан;
- опискаш а, Іамийнчу бакъонашна долу гІалаташ а лаха, нисдан;
- тайп-тайпанчу тайпанийн текстех кхета, текстехь балийна (белла) хаам схялаха;
- бешначу (хезначу) хааман буха тІехь барта а, йозанехь а (1-2 предложени) цхьалхечу жамІийн кеп кхолла;
- нийсааларан (орфоэпин) норманаш, нийса интонаци (иэшар) лар а йеш, барта диалоган а, монологан а аларш (билгалйинчу темина, тергамийн буха тІехь 3-5 предложенех) хІитто; кьамелан этикетан норманех пайда а оьцуш, шайца кхайкхар, дехар, бехк цабиллар, баркалла алар, духатохар долу йаккхий йоцу барта а, йозанан а тексташ (2-4 предложени) кхолла;
- текстехь предложенийн уьйр кьасто (**а** хуттурган гІоьнца);
- текстехь коьрта дешнаш кьасто;
- текстан тема а, текстан коьрта ойла а билгалйаккха;
- текстан дакъош (абзацаш) билгалдаха а, коьртачу дешнийн йа предложенийн гІоьнца церан маьІнийн чулацам гайта а;
- текстан план хІотто, цунна тІоьхула текст кхолла а, текст нисйан а;
- йеллачу, массара цхьаьна йа ша хІоттийнчу планаца ма-дарра схьадийцар дІайаздан;
- шен дешнашца Іамийнчу кхетамийн маьІнех кхето; Іамийнчу кхетамех пайдаэца;
- дошаман гІоьнца дешан маьІна нисдан;
- мини-таллам дІабахьа, проектан гІуллакхдарехь дакъалаца.

4 КЛАСС

Дешархо Іемар ву:

- Россин Федерацин махкахь меттан а, культурин а тайп-тайпаналлех кхета, мотт халкъан син-оьздангаллин коьртачу мехаллех цхьаь хилар тІеэца;
- тІекеренан коьртачу гІирсах санна, меттан маьІнах кхета; Нохчийн республикин пачхьалкхан а, кьоман тІекеренан а мотт санна, нохчийн меттан меттигах кхета;
- нийса барта а, йозанан а кьамел адаман оьздангаллин йукъара гайтам санна тІеэца;
- деллачу дешнашна синонимаш йало; деллачу дешнашна антонимаш йало;
- кьамелехь маьІна нисдан оьшу дешнаш гучудаха, контекстехула дешан маьІна кьасто;
- атта схьакъасталучу морфемашца долчу дешнийн хІоттамехула таллам бан; дешан

- хЮттаман схема хЮтто; дешан хЮттам йеллачу схемица цхъаьнабало;
- карайерзийнчу грамматикин билгалонийн комплексца (Гамийнчун барамехъ), дош билгалчу къамелан декъан хилар къасто;
  - цГердешнийн грамматикин билгалонаш къасто: легар, класс, терахь, дожар;
  - билгалдешнийн грамматикин билгалонаш къасто: терахь, дожар, кеп (*лааме, лаамаза*);
  - билгалдешнаш дожарца лега;
  - терахьдешнаш довза а, царах пайдаэца а, масаллин а, роГаллин а терахьдешнаш къасто;
  - хандешан билгалза кеп къасто (схъалаха); хандешан хан къасто;
  - йуьхъан цГерметдешан йуьхъанцарчу кепан грамматикин билгалонаш къасто: йуьхъ, терахь; йаххыйн цГерметдешнех, текстехъ ца оьшу йух-йуха аларш дГадархархъама, пайдаэца;
  - дош, дешнийн цхъаьнакхетар, предложени къасто (йовза);
  - аларан Галашоне а, эмоцин иэшаре а хъаьжжина а, предложенийн классификаци йан;
  - йаьржина а, йаьржаза а предложенеш йовза;
  - цхъанатайпанчу меженашца йолу предложенеш йовза; цхъанатайпанчу меженашца йолу предложенеш хЮтто; цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенех къамелехъ пайдаэца;
  - цхъалхе йаьржина предложенеш а, шина цхъалхечу предложенех лаьтта чолхе предложенеш а дГасакъасто; цхъалхечу предложенина синтаксисан таллам бан;
  - Гамийнчу нийсайаздаран бакъонех пайдаэца, царна йукъахъ: долахъ цГерашкахъ доккха элп; йукъарчу цГерашкахъ а, кхечу къамелан дакъошкахъ а (нохчийн меттан дешнашкахъ) *я, яь, ю, юь, е (ë)* элпаш; тГецначу (йукъарчу) дешнашкахъ а, кхечу къамелан дакъошкахъ а *я, ю, е (ë)* элпаш; долахъ цГерашкахъ *я, яь, ю, юь, е (ë)*, тГецначу (долахъ цГерашкахъ) *я, ю, е (ë)* элпаш; мукъаза элпаш (*къ, кI, кх, гI и т.д.*); *-эв, -авь, -ев* йаздаран бакъонаш; оьрсийн маттера а, оьрсийн маттехула а тГецначу дешнашкахъ *и, ь, ы, ф* элпаш йаздар; мукъа аьзнаш [*и*], [*уь*] деха хилар гойтуш, *й* элп йаздар; йеха а, йоца дифтонгаш *иэ, уо*; чаккхенгахъ *-г, -к* элпаш долчу цГердешнашкахъ *а* и *и* элпаш; дешан чаккхенгахъ шала мукъаза элпаш; нохчийн меттан шалха мукъаза элпаш; дешан чаккхенгахъ *н*; цГердешнашца а, йаххыйн цГерметдешнашца а дештГабхъенийн къаьстина йаздар; *ца, ма* дакъалгийн хандешнашца къаьстина йаздар; *й, ь, ь* долчу дешнийн сехъадаккхар; шала мукъазчу элпашца долчу дешнийн сехъадаккхар; шалхачу мукъазчу элпашца долчу

дешнийн сехьадаккхар; дукхаллин терахьан цӀердешнийн чаккхенаш; дешхьалхенийн цхьаьна а, къаьстина а (ца, ма, а) йазйар; а хуттурго а, хуттургаш йоцуш а цхьаьнатоьхначу цхьанатайпанара меженашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш; шина цхьалхечу предложенех лаьтгачу чолхечу предложенехь сацаран хьаьркаш;

- 80 дашал сов барам боцу тексташ нийса схьайазйан;
- Iамийна нийсайаздаран бакьонаш тидаме а оьцуш, 75 дашал сов барам боцу тексташ олуш дIайазйан;
- опискаш, Iамийнчу бакьонашна орфографин а, пунктуацин а гIалаташ схьалаха а, нисдан а;
- тIекеренан хьолах кхета (муьлхачу Iалашонца, хьаьнца, мичахь хуьлуш йу тIекере); тIекеренан хьолахь нийса (адекватни) меттан гIирсаш харжа;
- нийса интонаци, къамелан зIе хиларан норманаш, орфоэпин норманаш ларйеш, барта диалоган а, монологан а аларш (4-6 предложени) хIитто;
- барта а, йозанан кепахь (йозанан тIекеренан билгалчу хьолана лерина (кехаташ, декьалваран открыткаш, дIакхайкхорш (объявленеш), и.д.кх.) а, йаккхий йоцу тексташ (3-5 предложенех) кхолла;
- текстан тема а, коьрта ойла а къасто; темина йа коьртачу ойланна тIе а тевжаш, текстана ша цIе тилла;
- предложенийн а, текстан дакъойн а къеп нисйан;
- йеллачу тексташна план хIотто;
- текст ма-йарра схьайийцар кхочушдан (барта а, йозанан кепахь а);
- текст хоржуш (йукь-йукьара) схьайийцар кхочушдан (барта);
- билгалйинчу теманашца сочиненеш йазйан (хьалххе кечам биначул тIаьхьа);
- довзийтаран, талламан йешар, хаам лахар кхочушдан; бешначу (хезначу) хааман буха тIехь барта а, йозанан кепехь а цхьалхечу жамIийн кепаш йало; текстехь йолчу хааман интерпретаци йан а, жамIаш дан а;
- шен дешнашца Iамийнчу кхетамийн маьIна даста; Iамийнчу кхетамех пайдаэца;
- дошаман (кехатан а, электронан а носитель тIехь) гIоьнца, тIаьхьа хьожучу чуваларан хьелашкахь Интернет чохь дешан маьIна нисдан.

НОХЧИЙН МЕТГАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

1КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс.
		Разделан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш	
1.1	Абатал хьалхара мур	8	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		8	0	0	
2.1.	Деша а, яздан а Iамош болу абатал мур	78	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		78	0	0	
3.1.	Деша а, йаздан а Iамош болу абатал тIаьхъара мур	12	1	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		12	1	0	
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		99	0	0	

**Нохчийн меттан тематикин планировани
2 класс**

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахьташ	Талламан белхаш	Кхоллара ллин белхаш	
	Дакъа 1. Маттах лаьцна йукъара хаамаш				
1.1	Мотт адамийн тIекеренан коьрта гIирс а, къоман культурин хилам а санна.	1	0	0	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/
1.2	Россин а, дуьненан а меттан шортенан тайп-тайпаналлех йуьхьандара кхетамаш. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ.	1	0	0	desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/
	Декъехула дерриг сахьташ	2	0	0	
	Дакъа 2. Фонетика, графика, орфоэпии				
2.1.	Аьзнийн маьIна къасторан гIуллакх; аьзнаш а, элпаш а; зевне, къора мукъаза аьзнаш довзар	2	0	0	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
2.2	Озан башхаллин характеристика: мукъа – мукъаза; зевне – къора мукъазнаш	2	0	0	desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/
2.3	Нохчийн меттан ша-тайпа мукъа фонемаш (аь – аь, оь – оь, уь – уьй) а, уьш элпашца билгалйар а (аь, оь, уь, яь, юь). Я, яь, ю, юь, е(ё) элпашца дешнаш.	1	0	0	desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/
2.4	Э, е элпашца дешнаш. Деа а, доца а мукъанаш. Й элпаца долу дешнаш.	1	0	0	ps95.ru/dikdosham/

2.5	Нохчийн меттан ша-тайпа мукъаза фонемаш (<i>ɔI, kI, къ, кх, nI, mI, xI, хь, цI, чI, I</i>) а, уьш элпашца билгалйар а. <i>Ш, ь, ы, ф</i> элпашца долу дешнаш.	2	0	0	desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
2.6	Шеконца [<i>овв</i>], [<i>ой</i>], [<i>эв</i>] хеза дешнаш нийсайаздар	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
2.7	Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъаза элпийн цхьаьнакхетарш дерш а цхьаьна).	2	0	0	ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
2.8	Дошамашца болх беш алфавитах болчу кхетамах пайдаэцар. Элпийн боцу графикаин гIирсаш: дешнашна йуккъехь кIайдарг, сехьадаккхаран хьаьрк, абзац (цIен могIа), сацаран хьаьркаш (Iамийнчун барамехь).	3	0	1	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Декъехула дерриг сахьташ		13	0	0	
Дакъа 3. Лексика					
3.1.	Дош декаран а, маьIнин а цхьаалла санна. Дешан лексикаин маьIна (йукъара кхетам).	3	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
3.2	Текстехула дешан маьIна билгалдаккхар йа дошаман гIоьнца маьIна нисдар.	3	0	0.5	www.urok95/ru.
3.3	ЦхьанамаьIнийн а, дукхамаяьIнийн а дешнаш (атта дешнаш, тергам).	3	0	0	www.desharkho.ru
3.4	Къамелехь синонимех а, антонимех а пайдаэцарна гIехь тергам.	3	1	0	ps95.ru/dikdosham/
Декъехула дерриг сахьташ		12	0	0	
Дакъа 4. Дешан хIоттам (морфемика)					
4.1.	Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна	1	0	0	www.desharkho.ru

4.2.	Цхъанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш	1	0	0	www. urok95/ru.
4.3	Дешнашкахь орам къастор (атгачу меттигашкахь).	1	0	0	www. desharkho.ru
Декъехула дерриг сахъташ		3	0	0	
Дакъа 5. Морфологи					
5.1	Цердош (довзийтар): йукъара маъІна, хаттарш («мила?», «хІун?»), къамелехь пайдаэцар.	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.2	Йукъара а, долахь а цердешнаш (фамилеш, цІераш, дайн цІераш, дийнатийн цІераш, меттигийн цІераш).	3	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.3	Хандош (довзийтар): йукъара маъІна, хаттарш («хІун до?», «хІун дина?», «хІун дийр ду?»), къамелехь пайдаэцар.	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.4	Билгалдош.	5	1	0	www. desharkho.ru
5.5	ДештІаьхье. Уггар йаьржина дештІаьхьенаш: <i>тІе, тІера, чу, чуьра, кІел</i> , и.д.кх.	2	0	0	www. urok95/ru.
Дерриг:		10	0	0	
Дакъа 6. Синтаксис					
6.1	Предложени. Предложенехь дешнийн къепе; предложенехь дешнийн уьйр (карладаккхар).	2	0	0	www. desharkho.ru www. urok95/ru.
6.2	Аларан Іалашоне хъаьжжина, предложенийн тайпанаш: дийцаран, хаттаран, тІедожоран предложенеш.	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
6.3	Синхаамийн иэшаре (эмоцин окраске) хъаьжжина, предложенийн тайпанаш (интонацехула (иэшарехула): айдаран а, айдаран йоцу а предложенеш	2	1		www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.

Дерриг:		6	0	0	
Дакъа 7. Орфографи а, пунктуаци а					
7.1	Морфологи лингвистикин дакъа санна Предложенин йуьххьехь а, долахь цIерашкахь а доккха элп (цIераш, фамилеш, дийнатийн цIераш);	2	0	0	www. desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www. urok95.ru .
7.2	Предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш; дош цхьана моглIарера вукху моглIаре сехьадаккхар (дешан морфемин декъадалар тидаме а ца оьцуш);	2	0	0	www. desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www. urok95.ru .
7.3	Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: долахь цIерашкахь доккха элп: цIераш, фамилеш, дайн цIераш, дийнатийн цIераш, меттигийн цIераш; йукъарчу цIерашкахь а, кхечу къамелан дакъошкахь а (нохчийн меттан дешнашкахь) <i>я, яь, ю, юь, е (ё)</i> элпийн нийсайаздар, тIеэцначу (йукъарчу) дешнашкахь <i>я, ю, е (ё)</i> элпийн нийсайаздар.	6	1	0	www. desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www. urok95.ru .
7.4	тIеэцначу дешнашкахь (долахь цIерашкахь) <i>я, ю, е (ё)</i> элпийн нийсайаздар.	2	0	0	www. desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/
7.5	Нохчийн меттан мукъазчу элпийн (<i>къ, кI, кх, гI, и.д.кх.</i>) нийсайаздар	4	0	0	www. urok95.ru .
7.6	Шеконца [<i>оьв</i>], [<i>ой</i>], [<i>эв</i>] хезачу дешнийн нийсайаздар (<i>-эв, -аьв, -ев</i>); <i>ц, в, ы, ф</i> элпашца долчу дешнийн нийсайаздар;	4	0	0	www. desharkho.ru
7.7	Деха мукъа <i>и, уь</i> хезачохь <i>й</i> элп йаздар; дештIаьхьенаш цIердешнашца къаьстина йазйар.	4	0	0	www. desharkho.ru
Дерриг:		22	0	0	
Дакъа 8. Къамел кхиор					
8.1	Коммуникативни хьесап эвсараллица кхочушдархьама, барта тIекеренан Iалашонашца а, хьелашца а цхьаьнабогIу меттан гIирсаш харжар (деллачу хаттарна жоп далархьама, шена хетарг алархьама). Къамел дан хаар (дIадоло, къамелехь дакъалаца, къамел чекхдаккха,	1	0	0	www. desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www. urok95.ru .

	тидам тЕберзо, и.				
8.2	Къамелан диалоган кеп практикехъ карайерзор. Дешаран а, Iер-дахаран а тЕкеренан хълашкахъ къамелан этикетан норманаш а, орфоэпин (нийсааларан) норманаш а ларйар.	4	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
8.3	Суьртан репродукцихула барта дийцар хIоттор. Ша бинчу тергамашкахула а, хаттаршкахула а барта дийцар хIоттор	1	0	1	www. urok95/ru.
8.4	Текст. Текстан билгалонаш: текстера предложенийн маЪИнийн цхъаалла; текстера предложенийн хьалх-тIаЪхьалла; текстехъ кхочушхилла йаЪлла ойла гайтар.	1	0	0	www. desharkho.ru
8.5	Текстийн тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, ойлайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар).	3	0	0	www. urok95/ru.
8.6	Текстийн тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, ойлайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар). Декъалдар а, декъалдаран открытка (диллина кехат) а.	4	1	0.5	www. desharkho.ru
8.7	Текстах кхетар: текстехъ болчу хааман буха тIехъ цхъалха жамIаш кепе далоран хаар кхиор. Нийсачу интонацица (иэшарца) текстан хозуьйтуш исбаЪхьаллин йешар. Хаттаршна тIе а тевжаш, 25-35 дешан барамехъ йолу дийцаран текст ма-йарра схъайийцар.	2	0	0	www. urok95/ru.
Дерриг:		20			
Резервни хан		10			
Программин сахътийн йукъара терахъ		102	10	3	

Нохчийн меттан тематикин планировани

3 класс

№п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш.	Сахътийн барам	Электронни дешаран
------	--	----------------	--------------------

		Декъан сахъга ш	Таллам ан белхаш	Кхолла раллин белхаш	ресурс
Дакъа 1. 1амийнарг карладаккхар.					
1.	Къамел. Текст. Предложени. Доларчу ц1ерашкахъ доккха элп яздар. Цхъанаораман дешнаш.	5	1		https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		5	1		
Дакъа 2. Аьзнаш а, элпаш а.					
2.	Аз а,элп а вовшех муха къаьста? Аьзнаш а, элпаш а. Дош. Дешдакъа. Дош сехъадаккхар. Деа а, доца а мукъа аьзнаш. Шалхачу элпашца билгалдеш долу аьзнаш. Къасторан хъаьркаш. Доца шеконан мукъа аьзнаш. Доца шеконан мукъа аьзнаш. Дешан чаккхенгахъ –Н яздар.	13		1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		13		1	
Дакъа 3. Предложени.					
3.	Дийцаран а, хаттаран а предложенеш. Айдаран предложени. Т1еч1аг1дар.	13	1	1	https://desharkho.ru/

	Подлежащи а, сказуеми а. Предложения, дешнийн цъанакхетарш а. Текст.				www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		13	1	1	
Дакъа 4. Дешан х1оттам.					
4.	Орам. Орамехъ шалха мукъза элпаш яздар. Чаккхе. Дешан чаккхенга шала мукъза элпаш яздар. Дешхъалхе. Дешхъалхе а, дешт1аьхье а. Суффикс.	16	1	1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		16	1	1	
Дакъа 5. Къамелан дакъош.					
5.	Къамелан дакъош. Ц1ердешнийн терахъаш.	3		1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru
Дерриг:		3		1	
Дакъа 6. Ц1ердош.					
6.	Ц1ердош. Доккхачу элпаца йазден ц1ердешнаш. Ц1ердешнийн терахъашца хийцадалар. Ц1ердешнийн классаш. Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар.	11			https://desharkho.ru/ www.urok95.ru

	(легар). Тлечлаглар.				https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		11			
Дақъа 7. Билгалдош.					
7.	Билгалдош. Дуъхъл маълна долу билгалдешнаш. Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш. Билгалдош тлечлаглар.	7	1		https://desharkho.ru/ www.urok95/ru https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		7	1		
Дақъа 8. Хандош.					
8.	Хандош. Хандешнийн хенашца хийцадалар. Хандешан билгалза кеп. Хандешнашца ЦА, МАНийсаяздар.	10			https://desharkho.ru/ www.urok95/ru https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		10			
Дақъа 9. Шарахъ 1амийнарг карладаккхар.					
9.	Текст. Дешан хлоттам. Къамелан дакъош. Аъзнаш а,	14	2		https://desharkho.ru/

	элпаш а. Цірдешнийн дожарш.				www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		14	2		
10.	Сочинени	1			
	Изложени	3			
	Талламан белхаш	5			
	Тіера схьайазйар.	1			
Дерриг		10			
Программин сахьтийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

4 КЛАСС

№	Программин дакъойн а, темийн а цІераш	Сахьтийн барам	Электронни дешаран ресурс.
---	---------------------------------------	----------------	----------------------------

п/п		Разделан сахъгаш	Таламан белхаш	Кхоллараллин белхаш	
1.1	Гамийнарг карладаккхар	25	2	1	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		25	2	1	
2.1.	Ц1ердош	17	1	1	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		17	1	1	
3.1.	Билгалдош	10	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		10	0	0	
4.1.	Хандош	9	1	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		9	1	0	
5.1	Терахъдош	3	0		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		3	0	0	
6.1	Ц1ерметдош	5	0	1	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/

					ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		5	0	1	
7.1	Чолхе предложенеш	2	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		2	0	0	
8.1	Тидерзар	2	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		2		0	
9.1	Гамийнарг карладаккхар, тлечлаглдар.	21	1	0	
Разделан жам1:		21	1	0	
10.1	Сочинени	1		1	
10.2	Изложени	2		2	
10.3	Талламан белхаш	5	5		
Разделан жам1:		8	5	3	
Программин сахьтийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

1 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талла ман белхаш	Кхолларалин белхаш		
Абатал хьалхара мур-8 сахьт						
1	Йоза йаздаран кеп а, цуьнан аглонаш тгера сизаш довзийтар.	1	0	0		https://urok95.ru/
2	Могланаш а, моголанийн йаккъаш а.	1	0	0		https://desharkho.ru/
3	Нийса сизаш хьекхар.	1	0	0		https://urok95.ru/
4	Деа а, доца а сизаш хьекхар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
5	Доца сизнаш йукъахь тгадам	1	0	0		https://urok95.ru/
6	Лахахь хьабьзина сизаш	1	0	0		https://urok95.ru/
7	Лакхахь хьабьзина сизаш	1	0	0		https://desharkho.ru/
8	Элпийн меженаш йазьяр	1	0	0		https://urok95.ru/
Деша а, яздан а 1амош болу абатал мур - 78 сахьт						
9	Моголанан а, доккха а элп «Аа».	1	0	0		https://desharkho.ru/
10	Моголанан а, доккха а элп «Уу».	1	0	0		https://urok95.ru/
11	Моголанан а, доккха а элп «Оо».	1	0	0		https://urok95.ru/
12	Моголанан а, доккха а элп «Ии».	1	0	0		https://urok95.ru/
13	Моголанан а, доккха а элп «Лл».	1	0	0		https://desharkho.ru/
14	Моголанан а, доккха а элп «Мм».	1	0	0		https://urok95.ru/
15	Моголанан а, доккха а элп «Сс».	1	0	0		https://urok95.ru/
16	Моголанан а, доккха а элп «Рр».	1	0	0		https://desharkho.ru/
17	Моголанан а, доккха а элп «Хх».	1	0	0		https://desharkho.ru/

18	Могланан а, доккха а элп «Бб».	1	0	0		https://urok95.ru/
19	Могланан а, доккха а элп «Дд».	1	0	0		https://desharkho.ru/
20	Могланан а, доккха а элп «Ее».	1	0	0		https://urok95.ru/
21	Могланан а, доккха а элп «Ее».	1	0	0		https://urok95.ru/
22	Могланан а, доккха а элп «Нн».	1	0	0		https://desharkho.ru/
23	Могланан а, доккха а элп «Тт».	1	0	0		https://urok95.ru/
24	Могланан а, доккха а элп «Вв».	1	0	0		https://desharkho.ru/
25	Могланан а, доккха а элп «Зз».	1	0	0		https://urok95.ru/
26	Могланан а, доккха а элп «Йй».	1	0	0		https://urok95.ru/
27	Могланан а, доккха а элп «Кк».	1	0	0		https://desharkho.ru/
28	Могланан а, доккха а элп «Пп».	1	0	0		https://urok95.ru/
29	Могланан а, доккха а элп «Ээ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
30	Могланан а, доккха а элп «Шш»	1	0	0		https://desharkho.ru/
31	Могланан а, доккха а элп «Цц».	1	0	0		https://urok95.ru/
32	Могланан а, доккха а элп «I».	1	0	0		https://desharkho.ru/
33	Кледа хьаьрк «Б» йаздар.	1	0	0		https://urok95.ru/
34	Кледа хьаьрк «Б» йаздар.	1	0	0		https://urok95.ru/
35	Къасторан хьаьрк «Б» йаздар.	1	0	0		https://urok95.ru/
36	Къасторан хьаьрк «Б» йаздар.	1	0	0		https://urok95.ru/
37	Могланан а, доккха а элп «Хь хь».	1	0	0		https://desharkho.ru/
38	Могланан а, доккха а элп «Хь хь».	1	0	0		https://urok95.ru/
39	Могланан а, доккха а элп «Кх кх».	1	0	0		https://desharkho.ru/
40	Могланан а, доккха а элп «Кх кх».	1	0	0		https://urok95.ru/

41	Могланан а, доккха а элп «КЪ къ».	1	0	0		https://urok95.ru/
42	Могланан а, доккха а элп «КЪ къ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
43	Могланан а, доккха а элп «ГГ».	1	0	0		https://urok95.ru/
44	Могланан а, доккха а элп «ГГ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
45	Могланан а, доккха а элп «ГГг1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
46	Могланан а, доккха а элп «ГГг1	1	0	0		https://desharkho.ru/
47	Могланан а, доккха а элп Аь аь».	1	0	0		https://desharkho.ru/
48	Могланан а, доккха а элп Аь аь».	1	0	0		https://urok95.ru/
49	Могланан а, доккха а элп «Обь».	1	0	0		https://desharkho.ru/
50	Могланан а, доккха а элп «Обь».	1	0	0		https://urok95.ru/
51	Могланан а, доккха а элп «УБуь».	1	0	0		https://urok95.ru/
52	Могланан а, доккха а элп «УБуь».	1	0	0		https://urok95.ru/
53	Могланан а, доккха а элп «Чч».	1	0	0		https://desharkho.ru/
54	Могланан а, доккха а элп «Чч».	1	0	0		https://desharkho.ru/
55	Могланан а, доккха а элп «Ч1ч1».	1	0	0		https://urok95.ru/
56	Могланан а, доккха а элп «Ч1ч1».	1	0	0		https://urok95.ru/
57	Могланан а, доккха а элп «Т1т1».	1	0	0		https://urok95.ru/
58	Могланан а, доккха а элп «Т1т1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
59	Могланан а, доккха а элп «Жж».	1	0	0		https://desharkho.ru/

60	Могланан а, доккха а элп «Жж».	1	0	0		https://desharkho.ru/
61	Могланан а, доккха а элп «Х1х1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
62	Могланан а, доккха а элп «Х1х1».	1	0	0		https://urok95.ru/
63	Могланан а, доккха а элп «К1к1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
64	Могланан а, доккха а элп «К1к1».	1	0	0		https://urok95.ru/
65	Могланан а, доккха а элп «Юю».	1	0	0		https://urok95.ru/
66	Могланан а, доккха а элп «Юю».	1	0	0		https://desharkho.ru/
67	Могланан а, доккха а элп «Юбюб».	1	0	0		https://desharkho.ru/
68	Могланан а, доккха а элп «Юбюб».	1	0	0		https://desharkho.ru/
69	Могланан а, доккха а элп «Яя».	1	0	0		https://urok95.ru/
70	Могланан а, доккха а элп «Яя».	1	0	0		https://urok95.ru/
71	Могланан а, доккха а элп «Ябьяб».	1	0	0		https://desharkho.ru/
72	Могланан а, доккха а элп «Ябьяб».	1	0	0		https://desharkho.ru/
73	Могланан а, доккха а элп «Ц1ц1».	1	0	0		https://urok95.ru/
74	Могланан а, доккха а элп «Ц1ц1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
75	Могланан а, доккха а элп «П1п1».	1	0	0		https://urok95.ru/
76	Могланан а, доккха а элп «П1п1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
77	Могланан а, доккха а элп «Фф».	1	0	0		https://urok95.ru/

78	Могланан а, доккха а элп «Фф».	1	0	0		https://urok95.ru/
79	Могланан а, доккха а элп «Ёё».	1	0	0		https://urok95.ru/
80	Могланан а, доккха а элп «Ёё».	1	0	0		https://urok95.ru/
81	Могланан а, доккха а элп «Щщ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
82	Могланан а, доккха а элп «Щщ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
83	Элп «Ы».	1	0	0		https://urok95.ru/
84	Элп «Ы».	1	0	0		https://urok95.ru/
85	Нохчийн алфавит.	1	0	0		https://urok95.ru/
86	Нохчийн алфавит.	1	0	0		https://desharkho.ru/

Деша а, йаздан а 1амош болу абатал т1аьхъара мур-12 сахът

87	Дешнаш, предлож-ш йазйар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
88	Дешнаш, предлож-ш йазйар.	1	0	0		https://urok95.ru/
89	Дош дехьадаккхар	1	0	0		https://desharkho.ru/
90	Дош дехьадаккхар	1	0	0		https://urok95.ru/
91	Текст. Предложени	1	0	0		https://desharkho.ru/
92	Текст. Предложени	1	0	0		https://urok95.ru/
93	Уьн т1ера текст схъаязйар	1	0	0		https://desharkho.ru/
94	Талламан болх.	1	1	0		Талламан болх.
95	Г1алаташ т1ехъ болх	1	0	0		https://urok95.ru/
96	Шен школах лаьцна муха дийца деза.	1	0	0		https://desharkho.ru/
97	Винчу денца декъал муха ван	1	0	0		https://urok95.ru/

	веза.					
98	Муха дийца деза хлума муылхачу басахь йу.	1	0	0		Талламан болх.
99	Тлечлаглдар	1	0	0		
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		99	1	0		

ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

2 класс

№ раг 1	Урокан чулацам	Сахьтийн барам			Таморан тарахь		
		дерриг	Таллам	Кхоллараллинн	Планаца	Билгалгал	
1-3	Тамийнарг карладакхар.	3	0	0			https://desharkho.ru/https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
4-6	Къамел.	3	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
7-8	Аьзнаш а, элпаш а.	2	0	0			https://desharkho.ru/https://urok95.ru
9-10	Мукъа аьзнаш а, элпаш а.	2	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
11-12	Мукъа аьзнаш а, церам элпийн билгалонаш а.	2	0	0			https://desharkho.ru/https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
13-14	Элпаш э, е юкбадоглу дешнаш.	2	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
15-16	Элпаш я,яь,ю.юь юкбадоглу дешнаш.	2	0	0			https://desharkho.ru/https://urok95.ru
17	Мукъаза аьзнаш а,уьш элпашца билгалдар.	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
18-19	Мукъаза аз а, элп а й	2	0	0			https://desharkho.ru/https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham

20-21	Нохчийн абат	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
22	Талламан диктант	1	1	0			Диктант
23	Галаташ тӀехь болх.	1	0	0			
24-25	Дош а, дешдакъа а	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
26-28	Дешнаш сехьадахар	3	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
29-30	Предложени	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
31-33	Текст	3	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
34-35	Шалха элпашца билгалдеш долу мукъа азнаш а, уьш йозанехь билгалдахар	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
36-37	Шалха элпашца билгалдеш долу мукъаза азнаш а, уьш йозанехь билгалдахар.	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
38-39	Мукъаза шиь шалха элп хьалха-тӀаьхьа нисделча нийсаяздар	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru

40	Барга «1а» ц1е йолу дийцар х1оттадар.аг1о 69	1	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
41-42	Дехий, доций мукъа аьзнаш.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
43-44	Ев,ОВ,АьВ юкъадог1у дешнаш..	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
45	Талламан диктант	1	1	0			Диктант
46	Г1алаташ т1ехь болх	1	0	0			
47-48	Зевне а, кьора а мукъаза аьзнаш а.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
49-50	Элпаш Б,Ё,Ф,Щ юкъадог1у дешнаш	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
51-52	Мукъаза аз а, элп а ъ.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/
53-54	Дош а, предложени а.	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
55-57	Х1уманаш билгалъен дешнаш.	3	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham

58-59	Доккха элп	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
60-62	Дештлаъхъенаш	3	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
63-65	Хлуманийн дар билгалден дешнаш	3	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
66-68	Хлуманийн билгало гойту дешнаш.	3	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
69-71	Гергара дешнаш.	3	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
72	Тлерасхъайазйар	1	0	0			
73	Талламан болх	1	1	0			Диктант
74	Глалаташ тлехъ болх	1	0	0			
75-76	Ламийнарг тлечлаглдар. Гергара дешнаш	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
77-78	Предложени	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
79-80	Нохчийн абат	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru

81-82	Дешнаш сехьадахар	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
83-84	Дехий, доций мукъа аьзнаш	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
85-86	Мукъаза шиъ шалха элп хьалха-тӀаьхьа нисделча нийсаяздар	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
87-88	ХӀума билгалъеш долу дешнаш.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
89-90	ДештӀаьхьенаш	1	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
91	Суьрта тӀехь барта дийцар хӀоттор агӀо 132	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
92-93	ХӀуманийн дар билгалден дешнаш	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
94-95	Текст	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
96	ПаргӀат диктант (агӀо № 136)	1	0	0			
97	ТӀерасхьаязъяр(агӀо № 137)	1	0	0			

98	Шеран талламан болх.	1	1	0			Диктант
99	Глалаташ тлехь болх	1	0	0			
100	Тестировани	1	0	0			
101-102	Шарахь 1амийнарг тлечлаглдар	2	0	0			
Программаин сахьтийн йукъара терахь		102	4				

**Нохчийн меттан поурочни планировани
3 класс**

№	Урокан тема.	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Таллам ан белхаш	КХоллараллин белхаш		
1амийнарг карладаккхар. бс.						
1	Къамел.	1	0	0		https://desharkho.ru/
2	Текст.	1	0	0		www.urok95.ru
3	Предложени.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
4	Доларчу цлешкахь доккха элп яздар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
5	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
6	Глалаташ тлехь болх бар. Цхъанаораман дешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

Аьзнаш а, элпаш а. 14 с.						
7	Аз а,элп а вовшех муха къабста?	1	0	0		https://desharkho.ru/
8	Аьзнаш а, элпаш а.	1	0	0		www.urok95.ru
9	Дош. Дешдакъа. Дош сехьадакхар.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
10	Деха а, доца а мукъа аьзнаш.	1	0	0		www.urok95.ru
11	Шалхачу элпашца билгалдеш долу аьзнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
12	Изложени «Бухланан кlorни». Агlo-28. (кечам)	1	0	0		https://desharkho.ru/
13	Изложени «Бухланан кlorни».	1	0	1		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14	Гlалаташ тlехь болх бар. Шалхачу элпашца билгалдеш долу аьзнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
15	Къасторан хьабркаш.	1	0	0		www.urok95.ru
16	Къасторан хьабркаш.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
17	Доца шеконан мукъа аьзнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
18	Доца шеконан мукъа аьзнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
19	Дешан чаккхенгахь –Н яздар.	1	0	0		www.urok95.ru
20	Дешан чаккхенгахь –Н яздар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
Предложени. 15с.						
21	Дийцаран а, хаттаран а предложенеш.	1	0	0		www.urok95.ru
22	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
23	Гlалаташ тlехь болх бар. Дийцаран а, хаттаран а предложенеш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
24	Айдаран предложени.	1	0	0		www.urok95.ru
25	Тlечlагlдар.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
26	Подлежащи а, сказуеми а.	1	0	0		www.urok95.ru
27	Подлежащи а, сказуеми а.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/

28	Подлежащи а, сказуеми а.	1	0	0		https://desharkho.ru/
29	Изложени «Черий лецар». (аг 10 58-59) (кечам)	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
30	Изложени «Черий лецар».	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
31	Глалаташ тлехь болх бар. Предложения, дешнийн цхьанакхетарш а.	1	0	0		https://desharkho.ru/
32	Предложения, дешнийн цхьанакхетарш а.	1	0	0		www.urok95.ru
33	Предложения, дешнийн цхьанакхетарш а.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
34	Текст.	1	0	0		https://desharkho.ru/
35	Текст.	1	0	0		www.urok95.ru
Дешан хлоттам. 18 с.						
36	Орам.	1	0	0		www.urok95.ru
37	Орам.	1	0	0		https://desharkho.ru/
38	Сурта тлехь барта дийцар хлоттор. (аг 10 74, шардар 146)	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
39	Орамехь шалха мукъаза элпаш яздар.	1	0	0		www.urok95.ru
40	Орамехь шалха мукъаза элпаш яздар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
41	Чаккхе.	1	0	0		https://desharkho.ru/
42	Чаккхе.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
43	Дешан чаккхенга шала мукъаза элпаш яздар.	1	0	0		www.urok95.ru
44	Дешхьалхе.	1	0	0		www.urok95.ru
45	Дешхьалхе.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
46	Дешхьалхе.	1	0	0		www.urok95.ru
47	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
48	Глалаташ тлехь болх бар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
49	Дешхьалхе а, дештлаьхье а.	1	0	0		www.urok95.ru
50	Дешхьалхе а, дештлаьхье а.	1	0	0		https://desharkho.ru/

						o.ru/
51	Изложени «Ши газа». (аг 1о 94). (кечам)	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
52	Изложени «Ши газа». (аг 1о 94).	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
53	Г 1алаташ т 1ехъ болх бар. Суффикс.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Къамелан дакъош. 4с.						
54	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru
55	Къамелан дакъош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
56	Сочинени (аг 1о 106, шардар 214)	1	0	1		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
57	Ц 1ердешнийн терахъаш.	1	0	0		www.urok95.ru
Ц 1ердош. 11 с.						
58	Ц 1ердош.	1	0	0		www.urok95.ru
59	Ц 1ердош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
60	Доккхачу элпаца йазден ц 1ердешнаш	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61	Ц 1ердешнийн терахъашца хийцадалар.	1	0	0		www.urok95.ru
62	Ц 1ердешнийн терахъашца хийцадалар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
63	Ц 1ердешнийн классаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
64	Ц 1ердешнийн классаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
65	Ц 1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар).	1	0	0		www.urok95.ru
66	Ц 1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар).	1	0	0		https://desharkho.ru/
67	Ц 1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар).	1	0	0		www.urok95.ru
68	Т 1еч 1аг 1дар.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Билгалдош. 8 с.						
69	Билгалдош.	1	0	0		www.urok95.ru
70	Билгалдош.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
71	Дуъхъал маъ 1на долу	1	0	0		www.urok95.ru

	билгалдешнаш.					
72	Дуьхьал маьIна долу билгалдешнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
73	Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru
74	Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
75	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
76	ГIалаташ тIехь болх бар. Билгалдош тIечIагIдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Хандош. 10 с.						
77	Хандош.	1	0	0		www.urok95.ru
78	Хандош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
79	Хандош.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
80	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0		www.urok95.ru
81	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
82	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0		www.urok95.ru
83	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
84	Хандешнашца ЦА, МА нийсаяздар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
85	Хандешнашца ЦА, МА нийсаяздар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
86	Iамийначун хаарш-зийер агIо № 173-174.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Шарахь Iамийнарг карладаккхар. 16с.						
87	Шарахь Iамийна теманаш карлайахар.	1	0	0		www.urok95.ru
88	Шарахь Iамийна теманаш карлайахар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
89	Текст.	1	0	0		www.urok95.ru
90	ТIера схьайазйар. (агIо 179)	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
91	Дешан хIоттам.	1	0	0		www.urok95.ru
92	Дешан хIоттам.	1	0	0		https://desharkho.ru/
93	Суьрта тIехь барта дийцар хIоттор. (агIо 182)	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

94	Тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
95	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru
96	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru
97	Аьзнаш а, элпаш а.	1	0	0		www.urok95.ru
98	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
99	Глалаташ тлехь болх бар. Тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
100	Цлердешнийн дожарш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
101	Цлердешнийн дожарш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
102	Шарахь Iамийнарг тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Программа сахьтийн барам		102	6	4		

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

4 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Iаморан терахь		Электронни дешаран ресурс.
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхолларалин белхаш	Планаца	Билггал	
Iамийнарг карладаккхар-28с.							
1	Дош. Предложени. Текст	1	0	0			https://desharkho.ru/
2	Дош. Предложени. Текст	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
3	Предложенин меженаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
4	Предложенин меженаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
5	Текстийн тайпанаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

6	Талламан болх	1	1	0			Диктант
7	Галаташ тлехь болх Азнаш а, элпаш а	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
8	Азнаш а, элпаш а Дешдакба	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
9	Азнаш а, элпаш а Дешдакба	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
10	Дешан хлоттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
11	Дешан хлоттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
12	Чолхе дешнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
13	Дешхьалхенийн нийсайаздар. Дешхьалхе, дештлаьхе.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
14	Дешхьалхенийн нийсайаздар. Дешхьалхе, дештлаьхе.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
15	Къасторан ь,ь хьаьркаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
16	Къамелан дакьош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
17	Къамелан дакьош.	1	0	0			https://desharkho.ru/

							https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
18	Къамелан дакъош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
19	Къамелан дакъош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
20	Талламан болх	1	1	0			Диктант
21	Глалаташ т1ехъ болх. . Предложенин цхъанатайпа нара меженаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
22	Предложенин цхъанатайпанара меженаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
23	Предложенин цхъанатайпанара меженаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
24	Предложенин цхъанатайпанара меженаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
25	Текст.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
26	Текст.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
27	Изложенина кечам бар (аг1о 43).	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
28	Изложени. ШЕРАН ЗАМАНАШ.	1	0	1			Изложени

Ціердош-19с							
29	Галаташ тІехь болх бар. Ціердош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
30	Ціердешнийн дожарш.Ціерниг дожар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
31	Доланиг дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
32	Лург дожар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
33	Дийриг дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
34	Кобчалниг дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
35	Хотгалург дожар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
36	Меттигниг дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
37	Дустург дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
38	Ціердешнийн дожарш. Карладаккхар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
39	Ціердешнийн легарш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

							https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
40	Цірдешнийн легарш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
41	Цірдешнийн легарш.						https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
42	Талламан болх.	1	1	0			Диктант
43	Галаташна тлехь болх. I амийнарг тлечлаглар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
44	Цірдешнийн дукхаллин терахь.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
45	Сочинени «Iа» (агIо 73) (кечам)	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
46	Сочинени «Iа»	1	0	1			Сочинени
47	Галаташна тлехь болх Цірдешнийн дукхаллин терахь.	1	0	0			Йозанан таллар
	Билгалдош-10сахьт						
48	Билгалдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
49	Билгалдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
50	Лааме а,лаамаза а билгалдешнаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
51	Лааме а,лаамаза а	1	0	0			https://desharkho.ru

	Билгалдешнаш						https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
52	Билгалдешнийн дожаршца хийцадалар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
53	Билгалдешнийн дожаршца хийцадалар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
54	Билгалдешнийн хьалхара легар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
55	Билгалдешнийн хьалхара легар.	1	0	1			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
56	Билгалдешнийн шолгла легар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
57	Карладаккхар, тлечлаглар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Терахьдош-3с							
58	Терахьдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
59	Масаллин а, роглаллин а терахьдешнаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
60	Масаллин а, роглаллин а терахьдешнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Церметдош-6с							

61	Ціерметдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
62	Йаххыйн ціерметдешнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
63	Йаххыйн ціерметдешнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
64	Изложени («Ши накъост» агло 107) (кечам)	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
65	Изложени «Ши накъост»	1	0	1			Изложени
66	Галаташна тлехъ болх. Ціерметдош тлечлагдар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Хандош-10с.							
67	Хандош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
68	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
69	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
70	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
71	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

72	Хандешан карара хан	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
73	Хандешан йахана хан	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
74	Хандешан йоглу хан	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
75	Талламан диктант	1	1	0			Диктант
76	Галаташна тлехь болх бар. Хандешнашца ца,ма нийсайаздар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

Чолхе предложени-2с.

77	Чолхе предложени	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
78	Чолхе предложени	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
79	Тедерзар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
80	Тедерзар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

1амийнарг карладаккхар-(22с)

81	1амийнарг карладаккхар. Предложени.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
82	1амийнарг карладаккхар.	1	0	0			https://desharkho.ru

	Предложени.						https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
83	Дешан х1оттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
84	Дешан х1оттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
85	Дешан х1оттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
86	Къмалан дакъош. Ц1ердош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
87	Къмалан дакъош. Ц1ердош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
88	Къмалан дакъош. Ц1ердош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
89	Билгалдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
90	Билгалдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
91	Билгалдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
92	Терахъдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

93	Терахьдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
94	Ц1ерметдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
95	Ц1ерметдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
96	Хандош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
97	Хандош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
98	Талламан диктант.	1	1	0			Диктант
99	Г1алаташна т1ехь болх бар.	1	0	0			
100	1амийнарг т1еч1аг1дар.	1	0	0			
101	Тестировани	1	0	0			
102	Шарахь 1амийначун жам1 дар.	1	0	0			
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		102	5	3			

Хьехаран-методикин латтор

Дешархочунна:

1. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. Соьлжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.
2. Учебник Э.Х.Солтаханов., И.Э.Солтаханов., С.Э.Эдилов., «Нохчийн мотт» 4класс. Соьлжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.
3. Мацев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. (Чеченско-русский словарь). – Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2010. – 656 с.

Хьехархочунна:

1. Эдилов С.Э. Ловзуш, Iема. Юьхьанцарчу классийн хьехархошна методически пособи. (Играя, учимся. Методическое пособие для учителей начальных классов). – Грозный: ГУП «Книжное издательство», 2007. – 430 с.
5. Эдилов С. Э. Изложени язйан Iамор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 240 аг1о.
6. Эдилов С. Э. Сочинени язйан Iамор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 160 аг1о.

Хаамийн-ресурсийн латтор

1. Нохчийн меттан лексикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка)//URL: <http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus>
2. Образовательный портал «Чеченская электронная школа» //URL:<https://desharkho.ru>
3. Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь. Дикдошам //URL: <https://ps95.ru/dikdosham/ru>